

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA GOZDARSTVO IN OBNOVLJIVE GOZDNE VIRE

Matjaž CIZEL

VOLK NA GORJANCIH

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

THE WOLF IN GORJANCI

GRADUATION THESIS
Higher Professional Studies

Ljubljana, 2007

Diplomsko delo je zaključek Visokošolskega strokovnega študija gozdarstva. Opravljeno je bilo na Biotehniški fakulteti na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire.

Komisija za študijska in študentska vprašanja je na 6. seji dne 29.8.2007 za mentorja imenovala prof. dr. Miha Adamiča ter za recenzenta prof. dr. Marijana Kotarja.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik:

Član:

Član:

Datum zagovora:

Diplomsko delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisani se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddal v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Matjaž Cizel

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	GDK 156:149.74 <i>Canis lupus</i> (497.4 Gorjanci)(043.3)=163.6
KG	Volk/ <i>Canis lupus</i> L./Gorjanci/znaki prisotnosti/razpoložljiv plen
KK	
AV	CIZEL, Matjaž
SA	ADAMIČ, Miha (mentor)
KZ	SI-1000 Ljubljana, Večna pot 83
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire
LI	2007
IN	VOLK NA GORJANCIH
TD	Diplomsko delo (visokošolski strokovni študij)
OP	8, 56 str., 11 pregl., 5 sl., 1 pril., 42 vir.
IJ	sl
JJ	sl/en
AI	Volk živi povsod tam, kjer ima dovolj hrane in miru. Gorjanci, gozdat predel na JV Slovenije, predstavljajo pomemben habitat ter koridor mnogim živalskim vrstam in tudi volkovi se tu redno pojavljajo. V raziskavi smo najprej opozorili na dejavnik miru v proučevanem območju-37.500 ha, z različnimi souporabniki prostora, ki s svojimi dejavnostmi, kar se tiče volkov, velikokrat delujejo negativno. Poudarek v raziskavi smo dali evidentiranju znakov prisotnosti volkov, na podlagi zabeležk na terenu. Ocenili smo tudi potencialne možnosti prisotnosti volkov na Gorjancih, glede na biomaso plena (srnjadi, jelenjadi in divjega prašiča), glede na različne deleže odvzete biomase plena, ki bi pripadali samo volku. Ugotovili smo, da bi celotno območje trajno prehranilo 9 volkov, če bi ves plen prepustili volku, 3 volkove, če bi volku prepustili 1/3 plena in 1-ga volka, če bi volku prepustili 1/10 plena. Volkovi imajo na Gorjancih relativno dobre pogoje, pojavlja pa se vprašanje človeške tolerance.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN	Dn
DC	FDC 156:149.74 <i>Canis lupus</i> (497.4 Gorjanci)(043.3)=163.6
CX	grey wolf/ <i>Canis lupus</i> L./Gorjanci/signs of presence/prey
CC	
AU	CIZEL, Matjaž
AA	ADAMIČ, Miha (supervisor)
PP	SI-1000 Ljubljana, Večna pot 83
PB	University of Ljubljana, Biotechnical faculty, Department of forestry and renewable forest resources
PY	2007
TI	THE WOLF IN GORJANCI
DT	Graduation Thesis (Higher professional studies)
NO	8, 56 p., 11 tab., 5 fig., 1 ann., 42 ref.
LA	sl
AL	sl/en
AB	<p>The wolf can live in any environments where it can find enough food and safety from human persecution. Forested mountain chain in south-east Slovenia named Gorjanci, represents important habitats, as well the corridors for various wildlife species, with wolves among them. In the study I tried to stress the importance of acquiring peace in the research area of about 37.500 ha, that can be frequently affected by different intruders into the area and might have the negative impacts upon the wolves. In the research I took into account recorded sings of wolf presence in Gorjanci, which I collected during my fieldwork, as well those gathered by my collegaue foresters and local hunters. I also evaluated potential prey availability for wolves, taking into account nutritional demands of the species and the biomass of main potential prey (red deer, roe deer, wild boar) in the area. I calculated nutritional carryng capacities for wolf, if different shares of available prey biomass could be left only to the species. I realized that whole area could support 9 wolves if all the prey would be left to wolves, 3 wolves, if a quarter of the prey would be left, and finally only 1 wolf if 1/10 of the prey would be left as the wolf prey. There are relative good habitat conditions for wolves in Gorjanci, but their suitability fully depends on Human tolerance towards the species.</p>

KAZALO VSEBINE

str.

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA (KDI)	III
KEY WORDS DOCUMENTATION (KWD).....	IV
KAZALO VSEBINE	V
KAZALO PREGLEDNIC	VII
KAZALO SLIK	VIII
KAZALO PRILOG	VIII
1 UVOD	1
2 NAMEN IN CILJ NALOGE	2
3 METODE DELA	3
4 BIOLOGIJA VOLKA.....	6
4.1 SISTEMATIKA IN RAZŠIRJENOST	6
4.2 MORFOLOŠKE IN ANATOMSKE ZNAČILNOSTI	6
4.3 ŽIVLJENJSKI PROSTOR (HABITAT) IN TERITORIJI	9
4.4 HRANA IN NAČIN PREHRANJEVANJA	10
4.5 RAZMNOŽEVANJE	10
4.6 SOCIALNO ŽIVLJENJE VOLČJEGA TROPA	11
4.7 NARAVNI SOVRAŽNIKI IN IZGUBE	12
4.8 BOLEZNI IN ZAJEDAVCI	12
4.9 ŽIVLJENJSKA DOBA	13
5 KRATEK PREGLED ODNOSA DO VOLKA.....	14
5.1 ODNOS DO VOLKA V SLOVENIJI	14
5.2 PREDPISI NA MEDNARODNI RAVNI	17
5.3 STATUS VOLKA V REPUBLIKI HRVAŠKI	18
6 RAZISKOVALNO OBMOČJE GORJANCEV.....	19
6.1 POVRŠINA IN LEGA RAZISKOVALNEGA OBMOČJA	19
6.2 VODNE RAZMERE	21
6.3 GOZDOVI IN GOZDARSTVO	21

6.4	KMETIJSKA ZEMLJIŠČA IN KMETIJSTVO	22
6.5	LOVSKA ORGANIZIRANOST	23
6.6	TURIZEM, REKREACIJA IN VPLIV NEPOSREDNE DRŽAVNE MEJE Z REPUBLIKO HRVAŠKO	23
6.7	GORJANCI KOT HABITAT IN KORIDOR DIVJIH ŽIVALI	25
6.7.1	Gorjanci kot življenjski prostor divjih živali	25
6.7.2	Živalstvo Gorjancev	26
6.7.3	Velike zveri	27
6.7.3.1	Medved in ris	27
6.7.3.2	Volkovi in njihovi prehodi	28
6.7.3.2.1	Ledinska imena in prehodi volkov	28
6.7.3.2.2	Sistematično zbiranje podatkov o prisotnosti volka	29
6.7.3.2.2.1	Neposredna opažanja	29
6.7.3.2.2.2	Oglašanje	31
6.7.3.2.2.3	Sledi in iztrebki	32
6.7.3.2.2.4	Najden plen in ostanki	36
6.7.3.2.2.5	Škode na domačih živalih	37
6.7.3.2.2.6	Odstrel volkov	38
6.7.3.2.3	Ugotovitve o pojavljanju volka v raziskovanem območju	40
6.8	IZRAČUN HIPOTETIČNE (NAJVIŠJE MOŽNE) ŠTEVILČNOSTI VOLKA NA GORJANCIH	42
7	RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI	48
8	POVZETEK	50
9	SKLEPNE MISLI	52
10	VIRI IN LITERATURA	53
	PRILOGA	
	ZAHVALA	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica št. 1: Odstrel volkov na Dolenjskem od 18.–20. stoletja (Kryštufek in sod., 1988).....	15
Preglednica št. 2: Odstrel volkov na Kočevskem v 18. stoletju (Kryštufek in sod., 1988).....	15
Preglednica št. 3: Odvzem (odstrel in izgube) volkov v Sloveniji od l. 1962–1992 (Statistični podatki lovskih organizacij Slovenije za obdobje 1962–2000, 2001)	15
Preglednica št. 4: Odločbe ARSO o odstrelu volkov 1998–2006 (Jonozovič, 2007)	16
Preglednica št. 5: Evidentiran odvzem volkov iz narave v Sloveniji od leta 1993–2006 (Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri v letu 2007, 2007)	16
Preglednica št. 6: Odvzem (odstrel + izgube) SRNJADI v proučevanem območju od 01.04.1996-31.12.2005 (Dolgoročni načrt za 01. novomeško lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007; Dolgoročni načrt za 7. posavsko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007):.....	43
Preglednica št. 7: Odvzem (odstrel + izgube) JELENJADI v proučevanem območju od 01.04.1996–31.12.2005 (Dolgoročni načrt za 01. novomeško lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007; Dolgoročni načrt za 7. posavsko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007):	44
Preglednica št. 8: Odvzem (odstrel + izgube) DIVJEGA PRAŠIČA v proučevanem območju od 01.04.1996 do 31.12.2005 (Dolgoročni načrt za 01. novomeško lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007; Dolgoročni načrt za 7. posavsko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007):.....	44
Preglednica št. 9: Preračun telesnih mas odvzete divjadi (odstrel + izgube) iz neto v bruto, s pomočjo korekcijskega faktorja 1,28:.....	45
Preglednica št. 10: Razpoložljiva letna plenska biomasa:.....	46
Preglednica št. 11: Oblikovanje modelov A, B in C – HIPOTETIČNA (NAJVIŠJA MOŽNA) ŠTEVILČNOST VOLKOV, KI BI JIH »PRENESLO« PROUČEVANO OBMOČJE, ob različnih deležih razpoložljivega plena (12.755,37 kg/leto), ki bi pripadal samo volku ter upoštevanju volkove potrebe po hrani, ki znaša 3,8 kg/dan (Kusak, 2002) kar pomeni 1.387 kg/leto:.....	47

KAZALO SLIK

	str.
Slika št. 1: Volk (foto: M.Cizel).....	7
Slika št. 2: Volčja in pasja sled.....	8
Slika št. 3: Gorjanci – lega v Sloveniji.....	20
Slika št. 4: Gorjanci (Foto M. Cizel).....	25
Slika št. 5: Pregledna karta opažanj znakov prisotnosti volkov.....	41

KAZALO PRILOG

Priloga A: Karta lovskih družin (LD) v proučevanem območju

1 UVOD

Slovenija je relativno majhna. S skoraj vsake nekoliko višje vzpetine ob lepem vremenu vidiš z enega konca na drugega in vendar premore še nekaj koticov, kjer z malo vztrajnosti, sreče in posluha za naravo ob primernem času in na primernem mestu lahko opaziš volčjo sled v snegu ali na razmočeni gozdni vlaki. Eno izmed takšnih mest so tudi Gorjanci, precej obširen gozdat kompleks na jugovzhodu Slovenije, ki se pričinja nekje pri Mokricah v bližini Brežic in se po jarkasto razgibanem pobočju, razpetem med grebenom ob hrvaški meji ter poseljeno ravnico in gričevjem navzgor ob reki Krki preko Trdinovega vrha kot najvišje točke vleče mimo Novega mesta do Vahte, znanega prehoda v Belo krajino. Od tu naprej se ti strnjeni obsežni gozdovi preko Radohe vlečejo v smeri proti Dolenjskim Toplicam in naprej v divja prostranstva Kočevskega roga.

Volk (*Canis lupus* L.) je v naših krajih že od nekdanj predstavljal prisposobo zlobe in krvoločnosti, ki se z odtujevanjem od narave le še stopnjuje. Toda že to, da mu je kljub preganjanju in vsemogočim načinom zatiranja uspelo obstati, nam potrjuje, da gre za res izjemno stvaritev narave, vrhunskega lovca in še marsikaj.

Ni vsakemu dano ... toda nepozabni so občutki, ko v zavetju roških jelk v mrzli, zasneženi noči zaslišiš tuljenje volka, ki se ti približuje in ko potem prideš k sebi, si popolnoma prepričan, da si zasluži vse kaj drugega kot kroglo za pleče.

2 NAMEN IN CILJ NALOGE

1. Obdelati podatke o dejanski prisotnosti volka v jugovzhodni Sloveniji, konkretno na področju od Radohe, po celotnem pobočju Gorjancev do Mokric, na podlagi neposrednih opazanj volkov, njihovega oglašanja, sledi, najdenih ostankov plena, škod na domačih živalih ter njihovem odstrelu.

2. Oceniti realne možnosti za prisotnost volka na Gorjancih glede na razpoložljivo hrano in mir kot dveh ključnih dejavnikov.

2.1 Oceniti potencialno številčnost volka na proučevanem območju, in sicer na osnovi razpoložljive biomase glavnih vrst plena, ki ga predstavljajo srnjad, jelenjad ter divji prašič.

2.2 V grobem opozoriti na najbolj izstopajoče dejavnike miru v proučevanem območju, ki jih predstavlja sklop interesno povsem različnih souporabnikov prostora.

3 METODE DELA

Dela smo se lotili s sistematičnim zbiranjem podatkov o prisotnosti volka na proučevanem območju. Pri tem smo opravili razgovore s posameznimi lovci v lovskih revirjih na proučevanem območju ter pregledali evidence odvzemov divjadi iz posameznih lovišč, kjer smo iskali morebitne podatke, ki se nanašajo na volka.

Podatki iz omenjenih evidenc so, kar se volka tiče, zelo skopi, kljub temu da smo iz pogovorov ugotovili, da so volkovi na Gorjancih več ali manj stalno prisotni.

Osredotočili smo se na:

- neposredna opažanja
- slišanja volkovega oglašanja
- sledi v snegu in blatu ter volčje iztrebke
- najdene ostanke volčjega plena
- škode na domačih živalih
- odstrel volkov

Glede na dosedanje nesistematično oziroma povsem zanemarjeno zbiranje podatkov o prisotnosti volka na Gorjancih smo imeli največ težav z natančnejšim časovnim lociranjem posameznih opažanj, zato imajo nekateri podatki precej širok časovni interval; zanesljivost samih opažanj pa je precej večja, kar se potrjuje v številu neposredno opaženih volkov in znakov njihove prisotnosti v istih obdobjih v različnih lovskih revirjih. Zbrane podatke smo vnesli v pregledno karto proučevanega območja.

Za potencialno številčnost volka smo izračunali plensko biomaso na osnovi preteklega odvzema srnjadi, jelenjadi in divjih prašičev v izločitvenem obdobju 1996–2005 (evidence ZGS, OE Novo mesto, OE Brežice) z uporabo korekcijskega faktorja 1,28 pri preračunavanju neto mase razpoložljivega plena parkljarjev (iztrebljen, z glavo in nogami) v bruto maso (Adamič in Kotar, 1987).

Tako smo dobili, da tehta:

povprečen kos srnjadi17,86 kg

povprečen kos jelenjadi.....104,90 kg

povprečen kos divjega prašiča...54,27 kg

Glede na to, da proučevano območje obsega poleg gozdne v kombinaciji z gozdnato krajino tudi precejšen del urbane krajine, kamor volk v zadnjem času redkeje ali pa sploh ne zaide, vseeno pa predstavlja pomemben vir (zalogo) biomase srnjadi, smo pri celotni razpoložljivi plenski biomasi srnjadi upoštevali le eno tretjino ($1/3$) odvzema srnjadi. Upoštevali pa smo tudi celoten odvzem jelenjadi ter divjega prašiča, kljub temu da del lovišča LD Toplice izpade iz proučevanega območja. S seštevkom posameznih biomas plena srnjadi, jelenjadi in divjega prašiča smo dobili celotno biomaso plena.

Volkova potreba po hrani znaša 3,8 kg/dan (Kusak, 2002), iz česar sledi, da njegova letna potreba po hrani znaša 1387 kg.

Iz navedenih podatkov o odvzemu smo izračunali razpoložljivo letno plensko biomaso ter teoretično oblikovali tri modele, ki nam pokažejo, koliko volkov (ob predpostavki njihove stalne prisotnosti) bi glede na delež hrane, ki bi pripadal samo volkovom, preneslo proučevano območje.

V **modelu A** smo izračunali, koliko volkov bi prehranilo celotno raziskovalno območje, če bi volku pripadala vsa (**100 %**) razpoložljiva plenska biomaso.

V **modelu B** smo izračunali, koliko volkov bi prehranilo celotno raziskovalno območje, če bi volku pripadala ena tretjina (**$1/3$**) razpoložljive plenske biomase.

V **modelu C** smo izračunali, koliko volkov bi prehranilo celotno raziskovalno območje, če bi volku pripadala ena desetina (**$1/10$**) razpoložljive plenske biomase.

V predloženi nalogi so uporabljene številne okrajšave in sicer:

ZGS – Zavod za gozdove R. Slovenije

OE – območna enota ZGS

GGE – gozdnogospodarska enota

GGN – gozdnogospodarski načrt

LZS – Lovska zveza Slovenije

LD – lovska družina

LUO – lovsko upravljavsko območje

ARSO – Agencija Republike Slovenije za okolje

4 BIOLOGIJA VOLKA

4.1 SISTEMATIKA IN RAZŠIRJENOST

Volk (*Canis lupus* L.) spada po sistematiki v rod psov (*Canis*), družino psov (*Canidae*) in red zveri (*Carnivora*). Poznamo številne podvrste, razširjene po mrzlem in zmernem pasu severne poloble in subtropskih delih arabskega polotoka, Indije in Kitajske. Volka so že od nekdanj bolj ali manj intenzivno iztrebljali, tako da je danes že v večini evropskih držav ogrožena vrsta. V nekoliko relativno večji številčnosti se danes pojavlja še v Grčiji, Romuniji, državah nekdanje Jugoslavije ter v evropskem delu nekdanje Sovjetske zveze. V Sloveniji sta sinonima »volčjega območja« Kočevska in Notranjska, vse pogosteje pa slišimo o pojavljanju volkov na Primorskem, v Beli krajini in na Gorjancih.

4.2 MORFOLOŠKE IN ANATOMSKE ZNAČILNOSTI

Odrasel volk je brez repa dolg 110 do 140 cm; njegova plečna višina znaša 75–85 cm; rep je dolg 30–45 cm, je košat in povešen; samci so težki ok. 39 kg; samice so nekoliko lažje in tehtajo ok. 34 kg. Barva kožuha je več ali manj sivkasta in lahko prehaja v svetlejšo in temnejšo tone.

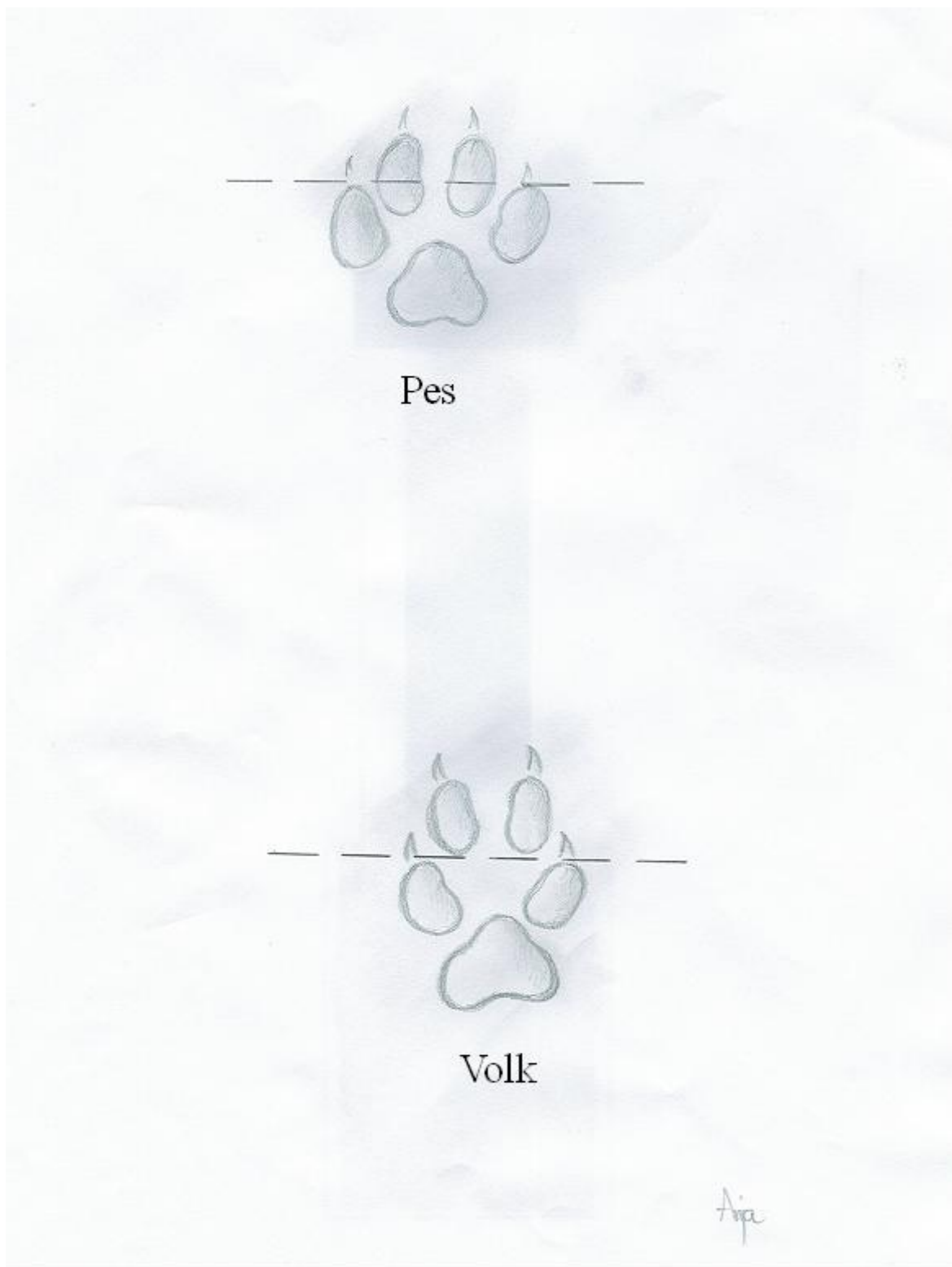
Značilna za volka je še črna proga, ki poteka po podlahti in je zanesljiv znak za razlikovanje volka in psa (Bradvarević, 2000). Na prednjih nogah ima pet prstov na zadnjih pa štiri. Volkovi hodijo po prstih katerih vsaka blazinica ima kremplje, ki se ne dajo povleči v šapo; na vsakem stopalu je opazna tudi peta (Bradvarević, 2000).

Slika št. 1: Volk (foto: M.Cizel)

Odtis volčjega stopala je na splošno zelo podoben pasjemu in ju je težko razlikovati, nekaj razlik pa po mnenju poznavalcev vendarle je (Čeović, 1964; Bang in Dahlstrom, 1977 cit. po Kryštufek in sod., 1988) in sicer:

- odtis stopala je pri volku bolj podolgovat (pri psu bolj okrogel)
- srednji prstni blazinici sta pri volku nekoliko razmaknjeni (pri psu vzporedni)
- odtisi krempljev so pri volku nekoliko bolj poudarjeni
- črta, ki veže vrhove skrajnih dveh prstov, poteka pri volku največ čez zadnjo tretjino srednjih dveh prstnih blazinic ali pa se jih sploh ne dotakne (pri psu čez približno polovico)
- osrednja blazinica je pri volku manj pomaknjena med prste (kot pri psu)

Slika št. 2: Volčja in pasja sled

Volkovo zobovje je specializirano in prilagojeno prehranjevanju z mesom, zaradi česar je tudi njegovo prebavilo razmeroma kratko. Vonjavne žleze, ki imajo pomembno vlogo med parjenjem in pri označevanju teritorija, se nahajajo med prsti, ob korenu repa ter na glavi. Samec ima v spolovilu kost (*os penis*). Od čutil ima izredno razvit sluh pa tudi voh ne zaostaja dosti. Dobro ima razvit tudi vid.

4.3 ŽIVLJENJSKI PROSTOR (HABITAT) IN TERITORIJI

V osnovi bi lahko rekli, da volk živi povsod tam, kjer ima dovolj hrane in miru. Nujno je, da ima tudi dovolj kritja, kamor se zateče v nevarnosti ali pa med počitkom, še zlasti pa je to pomembno v času poleganja mladičev. Ustrezno kritje mu nudita grmovje in gozd. V času poleganja in odraščanja mladičev je pomembna tudi stalna voda. Volk je zelo prilagodljiva vrsta, v Sloveniji pa mu najbolj ustreza gozdnata krajina, kjer gozd prehaja v številne jase in grmišča, kar je seveda povezano s prisotnostjo srnjadi in jelenjadi.

Volkovi so izrazito teritorialna vrsta, živijo v skupinah – volčjih tropih. Poznani sta dve obliki teritorija, ki sta odvisni od letnega časa oziroma življenjskega cikla volkov. Tako ločimo skupni teritorij, ki ga trop zasede pozimi in ga tudi brani pred drugim volčjim tropom. Njegova velikost je odvisna od velikosti volčjega tropa in razpoložljivega plena. Druga oblika teritorija pa je teritorij posameznika, kjer se le-ta zadržuje predvsem poleti. Medtem ko so meje teritorijev volčjih tropov jasno določene, so lahko meje teritorijev posameznikov tudi prekrivajo. Pri majhni gostoti volčjih populacij včasih prihaja do »nikogaršnjega ozemlja« med volčjimi tropi, ki jih lahko zasedejo volkovi samotarji, ki so najpogosteje »premagani« volkovi ali pa mlajši osebki, ki se izseljujejo iz skupnih teritorijev. Gibanje po teritoriju je odvisno predvsem od gibanja plena. Volkovi nimajo nekih stalnih mest dnevnega vračanja, razen seveda v času poleganja in začetnega odraščanja mladičev.

Iz opažanj je ugotovljeno, da volkovi pri svojem gibanju iščejo najlažje prehodne poti, zato so pogosto opaženi znaki njihove prisotnosti na cestah in vlakah (Brancelj, 1986; Thompson, 1952 cit. po Kryštufek in sod., 1988).

4.4 HRANA IN NAČIN PREHRANJEVANJA

Volk, kar se hrane tiče ni specialist, je pa izrazit selektivni plenilec znotraj populacij različnih vrst plena. Glavni vir hrane mu predstavljajo predvsem večji parkljarji kot dopolnilno pa manjši sesalci, ptiči in celo rastline. Sestava hrane je precej odvisna od letnega časa. Za volka bi lahko rekli, da lovi tisto, kar najlaže ujame, zato so njegov plen velikokrat mladiči in starejše, oslabele živali pa tudi domače živali, če jih ima priložnost upleniti. K uspešnosti uplenitve pripomore pogost način lova v volčjem tropu, kar omogoča uplenitev tudi večjih in težjih osebkov, česar en sam volk najverjetneje ne bi zmogel oziroma veliko težje.

Po podatkih ameriških raziskovalcev iz nacionalnega parka Yellowstone je v povprečju uspešen le vsak 35-ti poskus uplenitve (Volk, 2007).

Mrhovine se volk loti predvsem takrat, ko je živi plen težje dosegljiv. Vrsta plena se v številnih tujih raziskavah ugotavlja z analizo iztrebkov. Volčji organizem je prilagojen predelavi večje količine hrane in brez večjih problemov prenese tudi relativno daljše pomanjkanje. Volkove potrebe znašajo 3,8 kg hrane na dan, kar pomeni 1387 kg hrane na leto (Kusak, 2002).

4.5 RAZMNOŽEVANJE

Volkovi se pariyo med decembrom in marcem. Poklicni lovci z notranjskega Snežnika menijo, da je vrhunec parjenja pri nas konec januarja in v začetku februarja. Volkovi spolno dozoriyo pri dveh letih starosti, vendar zaradi pravil socialnega življenja v tropu, to še ne pomeni, da se takrat tudi že pariyo. Samica skoti mladiče po 62 do 64-tih dneh brejosti, in sicer nekje od začetka marca do konca maja. Volkulja skoti v brlogu, ki ga običajno predstavlja zavetje kakšne ne pregloboke jame, previsa ali pa celo drevesno deblo. Večina avtorjev, ki se ukvarja s proučevanjem življenja volkov, navaja 5 do 8 mladičev v leglu. Mladiči so ob skotitvi slepi, spregledajo pa po 10 do 14-tih dneh in

sesajo 35 do 45 dni. Volčiči brlog zapuščajo nekje po osmih tednih (Knežević in Knežević, 1956; Živančević, 1951 cit. po Kryštufek in sod., 1988).

4.6 SOCIALNO ŽIVLJENJE VOLČJEGA TROPA

Volkovi živijo v skupini–volčjem tropu, kjer vlada hierarhija. Trop vodita vodilna volkova (alfa samec in alfa samica). Kriterija za zasedbo vodilnega mesta sta predvsem moč in izkušnje. Zanimivo je, da sta običajno edina starša vodilna volkova, ni pa nujno, da je ravno vodilni samec oče potomstva. Že mladiči pričnejo med igro vzpostavljati lastno hierarhijo, ki pa ni dokončna. Velikost volčjega tropa je odvisna od stabilnosti socialne sestave, gostote volčje populacije, gostote plena in letnega časa. V stabilnih razmerah v tropu ni več kot dvajset živali (Knežević in Knežević, 1956 cit. po Kryštufek in sod., 1988). Precejšen vpliv na velikost volčjega tropa ima življenjski cikel volkov; trop je običajno največji tik pred parjenjem in med njim, volkovi pa ostanejo skupaj tudi še nekaj časa po parjenju, vse dokler se samice ne pričnejo pripravljati na poleganje. Socialni odnosi znotraj volčjega tropa so v poletnem in jesenskem obdobju »najohlapnejši«, pred začetkom parjenja pa pogosto prihaja do napetosti in sprememb v hierarhičnih odnosih. Pojavljajo se tudi »samotarji«, za katere se predvideva, da so volkovi z dna hierarhične lestvice ali pa poraženci v dvobojih za vodilni položaj (Peterson, 1974 cit. po Kryštufek in sod., 1988).

Ugotovljeno je, da volkovi istega tropa le redkokdaj resno obračunajo med seboj. V bojih se ravna po določenih vedenjskih vzorcih, ki preprečujejo hujše poškodbe.

Po pripravah in poleganju samice, volčji trop običajno razpade na več manjših skupin. Del volkov ostane v bližini samice in počaka, da mladiči toliko odrastejo, da lahko sledijo skupini. Do pozne jeseni se jim pridružijo tudi ostale skupine in volčji trop se zopet veča. Tudi posamezni volkovi in pari, ki nekaj časa še samostojno krožijo po teritoriju, ohranjajo stik z glavnino tropa. V tem času se pogosto sporazumevajo z oglašanjem. Intenzivno oglašanje je tudi običajni način komuniciranja med volkuljo in odraščajočimi mladiči. Volkovi posamič največkrat lovijo na zalaz, uspešnost uplenitve pa poveča lov v volčjem tropu na pogon, kjer imajo posamezniki določeno mesto in nalogo.

4.7 NARAVNI SOVRAŽNIKI IN IZGUBE

Volk ima le malo naravnih sovražnikov. Kljub temu so njegove naravne izgube razmeroma velike. Predvideva se, da vsako leto pogine 45 % do 50 % volkov v posameznem starostnem razredu (Rausch, 1967 cit. po Kryštufek in sod.; 1988). Največje naj bi bile izgube ravno v prvih mesecih življenja, ki naj bi jih priložnostno povzročile ostale plenilske vrste (medved ...) ter vreme in podhranjenost.

Pri starejših osebkih pa se glavnino izgub pripisuje raznim poškodbam med lovom (Rausch, 1967 cit. po Kryštufek in sod., 1988), pa tudi raznim boleznim in zajedavcem.

Nekateri avtorji (Jordan in sod., 1967 cit. po Kryštufek in sod., 1988), navajajo kot vzrok smrti odraslih volkov tudi njihove sovrstnike.

K vsemu temu lahko dodamo še izgube zaradi lova (legalnega in ilegalnega) ter promet.

4.8 BOLEZNI IN ZAJEDAVCI

Bolezni in zajedavci, ki ogrožajo volka, so podobne tistim, ki jih najdemo pri ostalih zvereh.

Med boleznimi je potrebno omeniti steklino, ki jo povzroča virus in v končni fazi pomeni skoraj gotovo smrt. Potem omenimo še artritis ter lomljenje in izpadanje zob. Okvare zobovja in okostja se pojavljajo predvsem pri starejših volkovih, za posledico pa imajo podhranjenost.

Med zunanjimi zajedavci najdemo bolhe in klope; najbolj nevaren zunanji zajedavec so garje, ki prizadenejo predvsem kožo, povzročajo pa jih drobne pršice, ki jih je več vrst in so specializirane na določene dele telesa, zaradi česar lahko v skrajnem primeru volk tudi pogine.

Med notranjimi zajedavci lahko izpostavimo trakulje in gliste, ki ravno tako v skrajnem primeru, tj. ob hudi okuženosti, lahko povzročijo smrt volka.

4.9 ŽIVLJENJSKA DOBA

Natančnih podatkov o življenjski dobi volkov v naravi je malo. Nekateri avtorji (Pimlott, 1967; Peterson, 1974 cit. po Kryštufek in sod., 1988), navajajo zgornjo starost za volkove v naravi 14 let; Bevk (1947) kot zgornjo starost volkov v naravi navaja okrog 15 let. Po navedbah različnih avtorjev pa volkovi v ujetništvu preživijo 15 do 17 let (Kryštufek in sod., 1988).

5 KRATEK PREGLED ODNOSA DO VOLKA

5.1 ODNOS DO VOLKA V SLOVENIJI

Po navedbah starejših pisnih virov in po ohranjenih ledinskih imenih, so volkovi že od nekdaj živeli v vseh gozdnih predelih Slovenije. Za »tipična volčja območja« pa že od nekdaj veljata predvsem Kočevska in Notranjska. So pa volkove bolj ali manj uspešno vseskozi preganjali in zatirali na vse možne načine. V času fevdalnih družbenih odnosov na naših tleh, so tlačani volkove in zlasti njihova legla celo morali pokončevati. Po revolucionarnem letu 1848 so spremenjene družbene razmere, ki so razširile lovsko pravico tudi na meščane in kmete, povzročile zdesetkanje in izginotje mnogih vrst divjadi, tudi takih, ki so volkovom predstavljale glavni vir prehrane; okoli leta 1870, je bila jelenjad na Kočevskem že skoraj iztrebljena. Sočasno se je zaradi pomanjkanja parkljaste divjadi ter širitve kmetijstva in živinoreje tudi na gozdna območja, povečal pritisk volkov na domače živali, posledica tega pa je bilo še večje sovraštvo do volkov. Deželna vlada Kranjske je celo uvedla nagrade za pokončane volkove, ki pa jih je leta 1909, potem ko so zlasti po letu 1880 volkove močno zatrli, odpravila. Po pisnih navedbah so takrat zadnjega volka, okoli leta 1880, ustrelili pri Kočevski Reki (Šavelj, 1929 cit. po Kryštufek in sod., 1988).

Povečano številčnost volkov potem zasledimo med obema svetovnjima vojnama, po končanih vojnah pa so jih začeli zopet intenzivneje loviti (Adamič, 1973 cit. po Kryštufek in sod., 1988).

Leta 1923 so v Kočevju ustanovili »Odbor za pokončevanje volkov«, katerega aktivnosti so med drugo svetovno vojno zamrle, po njej pa se je zgodba ponovila. Po zapiskih o lovu na volkove v povojnih številkah revije Lovec, v letih 1947 do 1960, so se pri tem zlasti izkazali poklicni lovci takratnega Gojitvenega lovišča Rog-Kočevje.

Nekje do leta 1958 se je številčnost volkov v Sloveniji močno zmanjšala. Nagrade za pokončane volkove so izplačevali vse do leta 1973.

Odvzem, to je odstrel in ugotovljene izgube volkov v posameznih obdobjih, je prikazan v preglednicah št. 1, 2, 3, 4 in 5.

Preglednica št. 1: Odstrel volkov na Dolenjskem od 18.–20. stoletja (Kryštufek in sod., 1988)

Od leta 1768 do leta 1781.....	90 volkov
Od leta 1791 do leta 1800.....	44 volkov
Od leta 1800 do leta 1813.....	60 volkov
Od leta 1834 do leta 1836.....	9 volkov
Od leta 1836 do leta 1919.....	6 volkov
Od leta 1919 do leta 1925.....	19 volkov

Preglednica št. 2: Odstrel volkov na Kočevskem v 18. stoletju (Kryštufek in sod., 1988)

Od leta 1768 do leta 1778.....	82 volkov
Od leta 1794 do leta 1808.....	79 volkov

Preglednica št. 3: Odvzem (odstrel in izgube) volkov v Sloveniji od l. 1962–1992 (Statistični podatki lovskih organizacij Slovenije za obdobje 1962–2000, 2001)

Od leta 1962 do leta 1969.....	13 volkov
Od leta 1970 do leta 1992.....	97 volkov

(OPOMBA: v preglednici št. 3 so od leta 1962 do leta 1968/69 zajeti samo podatki lovišč LD, od leta 1969/70 dalje pa podatki vseh lovišč v Sloveniji)

Štrumbelj (2007) navaja, da je bilo v letih 1945-1960 na Kočevskem uplenjenih ali drugače pokončanih 126 volkov.

Preglednica št. 4: Odločbe ARSO o odstrelu volkov 1998–2006 (Jonozovič, 2007)

*1998/99-redna odločba; 1. 10. 1998-28. 2. 1999.....	1 volk
*2001-izredna odločba; 25. 8. 2001-1. 10. 2001.....	3 volkovi
*2001-redna odločba; 1. 10. 2001-31. 12. 2001.....	4 volkovi
*2002-redna odločba; 1.1.-28.2. in 1.10.-31.12.2002.....	10 volkov
*2003-redna odločba; 1.1.-28.2. in 1.10.-31.12.2003.....	10 volkov
*2005-izredna odločba; 19.10.2005- 30.11.2005.....	3 volkovi
*2005-izredna odločba; 28.11.2005-31.12.2005.....	2 volka
*2005-izredna odločba; 12.12.2005-31.12.2005.....	2 volka
*2006-izredna odločba; 11.8.2006-1.9.2006.....	1 volk
*2006-izredna odločba; 11.8.2006-1.9.2006.....	2 volka
*2006-izredna odločba; 23.10.2006-30.11.2006.....	3 volkovi
*2006-izredna odločba; 17.11.2006-31.12.2006.....	5 volkov

Preglednica št. 5: Evidentiran odvzem volkov iz narave v Sloveniji od leta 1993–2006 (Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri v letu 2007, 2007)

VZROK LETO	REDNI Odstrel (odločba)	IZREDNI ODSTREL	ILEGALNI ODSTREL	IZGUBE	Skupaj ODVZEM
1996			2		2
1998				1	1
1999	2	1			3
2000				2	2
2001	4			1	5
2002	5				5
2003	4	5		2	11
2004		3		1	4
2005		6			6
2006		10		1	11
SKUPAJ	15	25	2	8	50

Odnos do volka oziroma njegov status se je v zadnjih 60 letih močno spreminjal in sicer:

- do leta 1949 je bilo volkove dovoljeno pokončevati z vsemi sredstvi in na vse načine;
- leta 1962 je bila uvedena prepoved uporabe cianovodika;
- leta 1971 je Lovska zveza Slovenije predpisala lovopust za volka in mu določila lovno dobo od 1. oktobra–28. februarja;
- leta 1973 so bile odpravljene nagrade za uplenitev volkov;
- leta 1976 je bil sprejet nov Lovski zakon, ki je uzakonil predpis LZS iz leta 1971 (lovopust, lovna doba 1. 10.–28. 2.);

- leta 1991 je Lovska zveza Slovenije z »Enotnimi gojitvenimi smernicami« volka popolnoma zavarovala;
- leta 1993 je bila sprejeta »Uredba o zavarovanju ogroženih živalskih vrst«, po kateri je volk postal popolnoma zavarovan, lov nanj pa je od tedaj dalje dovoljen samo z odločbo resornega ministrstva;
- leta 2004 je bila sprejeta »Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah (Uradni list RS, št. 46/04)«, ki pomeni še dopolnitev Uredbe iz leta 1993 in potrebno uskladitev z evropsko zakonodajo.

Slovenija je tudi podpisnica vseh pomembnih mednarodnih predpisov in pogodb, ki se tičejo volka (pa tudi ostalih zveri, kot sta medved in ris ter ostalega prosto živečega evropskega živalstva), iz katerih izhajajo mnogi domači dokumenti (predpisi, uredbe, sklepi ...), ki omenjajo volka in njegov habitat.

Trenutno je v pripravi Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja z volkom (*Canis lupus*) v Sloveniji (Sektor za politiko ohranjanja narave, 2007)

5.2 PREDPISI NA MEDNARODNI RAVNI

Status volka oziroma odnos človeka do njega urejajo tudi mednarodne konvencije ter direktive (Sektor za politiko ohranjanja narave, 2007) in sicer:

Bernska konvencija (Konvencija o varstvu prosto živečega evropskega rastlinstva in živalstva ter njunih naravnih življenjskih prostorov),

Direktiva o habitatih (Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst).

5.3 STATUS VOLKA V REPUBLIKI HRVAŠKI

Na številčnost volka v Sloveniji vpliva tudi odnos do volka na Hrvaškem. Republika Hrvaška je podpisnica vseh relevantnih mednarodnih predpisov s področja zaščite narave in je s tem pridružena mednarodni skupnosti na nivoju globalne zaščite narave. V Republiki Hrvaški (ki neposredno meji na naše raziskovalno območje) imajo dokaj obsežen seznam predpisov in dokumentov, ki se tičejo volka.

Hrvatski propisi i dokumenti koji reguliraju problematiku zaštite vuka (*Canis lupus*)
(Zaštita i upravljanje vukovima u Hrvatskoj, 2007)

*Zakon o zaštiti prirode (N.N. br. 70/05)

*Pravilnik o proglašavanju divljih svojti zaštićenim i strogo zaštićenim (N. N. br. 07/06)

*Pravilnik o visini naknade štete prouzročene nedopuštenom radnjom na zaštićenim životinjskim vrstama (N. N. br. 84/96)

*Zakon o lovstvu (N. N. br. 140/05)

*Zakon o zaštiti životinja (N. N. br. 135/06)

*Zakon o veterinarstvu (N. N. br. 70/97, 105/01 i 172/03)

*Zakon o stočarstvu (N. N. br. 70/97, 36/98 i 151/03)

*Zakon o državnoj potpori poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu (N. N. br. 87/02, 117/03, 82/04, 12/05 i 85/06)

*Strategija i akcijski plan zaštite biološke i krajobrazne raznolikosti Republike Hrvatske – NSAP (N. N. br. 81/99)

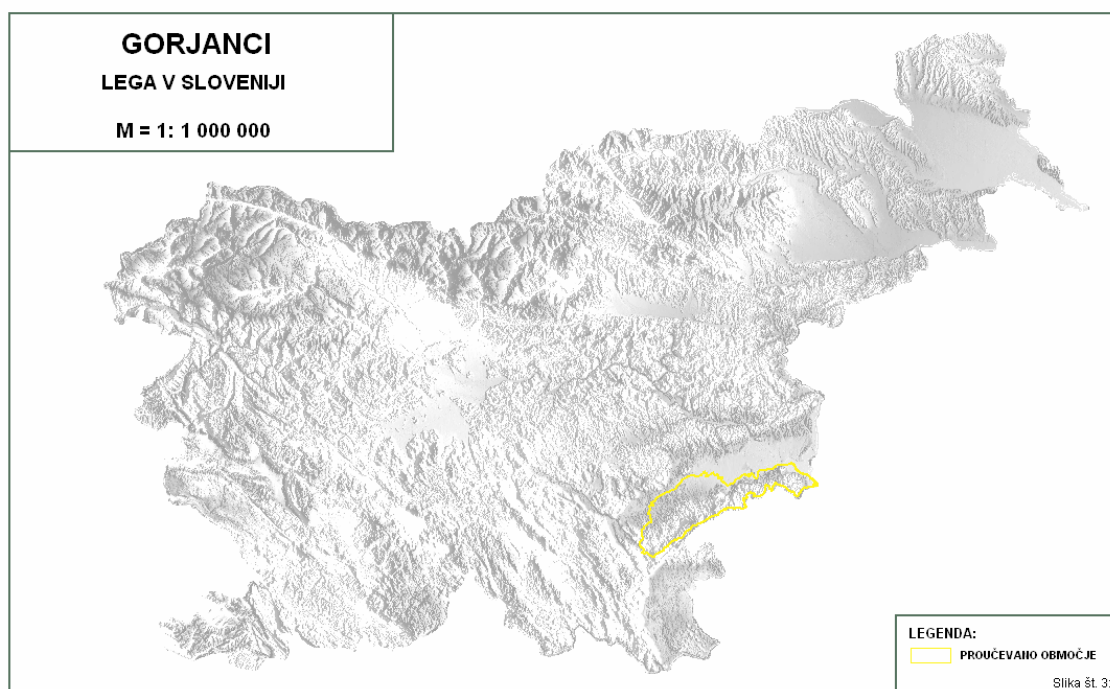
6 RAZISKOVALNO OBMOČJE GORJANCEV

6.1 POVRŠINA IN LEGA RAZISKOVALNEGA OBMOČJA

Celotna površina raziskovalnega območja znaša 37.491 ha; od tega je:

- 21.205 ha (57 %) gozdnih površin
- 14.015 ha (37 %) kmetijskih površin
- 2.271 ha (6 %) urbanih naselij

Raziskovalno območje se nahaja na nadmorski višini od 150 do 1178 m (Trdinov vrh). Lega raziskovalnega območja je prikazana na sliki št. 3, pregledni karti št. 1 in prilogi št. 1. Celotno obravnavano območje lahko razdelimo v tri sklope, in sicer v ravninski del, razgibano gričevje ter gozdne predele. Ravninski del ob reki Krki predstavlja pretežno urbano in kmetijsko krajino s številnimi naselji v povezavi s kmetijskimi površinami in manjšimi gozdnimi kompleksi. Posamezna naselja se preko razgibanega gričevja v kombinaciji kmetijske in gozdnate krajine, s še vedno številnimi obdelovalnimi površinami, prepletenimi z gozdom, zajedajo v pobočje Gorjancev. Tu se prične gozdna krajina z značilnim reliefom zmerno strmih in strmejših pobočij; valovit svet s širokimi jarki in vrtačami, kotlaste doline, mestoma dokaj skalovit teren, prepreden s košenicami, ki pa se vse bolj zaraščajo.

Slika št. 3: Gorjanci – lega v Sloveniji

6.2 VODNE RAZMERE

Mreža tekočih voda Gorjancev je v bistvu odsev geoloških, reliefnih in klimatskih značilnosti, odraža pa se tudi vpliv vegetacije in človeka. Planotasti, višje ležeči predeli proti vrhu grebena, zaradi zakraselosti nimajo sklenjene mreže stalnih, površinskih vodnih tokov, predstavljajo pa hidrografske zaledje številnih izvirov, ki na dan prihajajo veliko nižje, na nepropustnih plasteh, v globoko zarezanih grapah in se v obliki manjših in večjih potočkov in potokov, ki sooblikujejo razgibano in pestro, urbano poseljeno in obdelano gričevnato krajino v ravninskem predelu, zlivajo v reko Krko.

6.3 GOZDOVI IN GOZDARSTVO

Rečemo lahko, da gozd prevladuje na nadmorski višini nad 400 m; čeprav ga najdemo tudi v nižinah, kjer mestoma seže vse do reke Krke. V nižinskem delu prevladujejo hrastovogabrovi gozdovi, v gričevju, do višine med 500 in 600 m, najdemo predvsem hrastovobukove gozdove, ki potem preko predgorskih bukovij, po pobočjih proti grebenu, prehajajo v gorske bukove gozdove. Tudi ta del Slovenije se ni izognil modernim trendom gozdarstva v preteklosti, zato povsod najdemo bolj ali manj uspele poskuse umetnega vnosa iglavcev, predvsem smreke.

Prevladujoče gozdne združbe, ki jih najdemo na obravnavanem območju, so:

-v nižinah: *Quercus-Carpinetum*, *Deschampsio-Fagetum*, *Blechno-Fagetum*, *Alnetum-Glutinosae*, *Quercus-roburi-Carpinetum*.

-v gričevju: *Quercus-Fagetum*, *Hacquetio-Fagetum* ter v manjši meri še *Ostrya-Fagetum*, *Vaccinio-vitis-ideae-Pinetum*, *Myrtillo-Pinetum*, *Genisto-Pinetum*, *Deschampsio-Fagetum*.

-višje pa: *Eneaphyllo-Fagetum*, na strmih, prisojnih legah *Ostrya-Fagetum*, potem so tu *Arunco-Fagetum*, *Ulmo-Aceretum* in najvišje še *Savensi-Fagetum*, na Trdinovem vrhu pa celo *Isophyro-Fagetum*.

V deležu drevesnih vrst prevladuje bukev (*Fagus sylvatica*).

Gozdovi gozdarsko-organizacijsko, v okviru ZGS, spadajo v OE Novo mesto, z GGE Novo mesto-jug, GGE Mokro polje in del GGE Šentjernej ter OE Brežice, z GGE Gorjanci ter GGE Mokrice.

Manjši delež gozdov je v državni lasti (predvsem na območju Radohe in Mokric), sicer pa imamo v prevladujoči zasebni lasti po zadnji denacionalizaciji tudi nekaj gozdnih veleposestnikov, kot so Novomeška nadškofija, Kartuzija Pleterje ter družini Hren in Kalin.

Odprtost z gozdnimi cestami in vlakami je dobra, tako da je gospodarjenje z gozdovi, tudi v zasebni lasti, dokaj intenzivno; izjemi, ki ju je vsekakor vredno omeniti, sta, zaenkrat še precej zaprti in manj obljudeni dolini Kobile in Pendarjevka.

6.4 KMETIJSKA ZEMLJIŠČA IN KMETIJSTVO

Večina prebivalstva, vsaj na podeželju, se ukvarja tudi s kmetijstvom. Kmetije na območju so večinoma mešanega tipa in pomenijo dopolnilno dejavnost redni službi v mestu. Ljudje se ukvarjajo s poljedelstvom, živinorejo, konjerejo in v zadnjem času vse bolj tudi z rejo drobnice; občuten del zajema vinogradništvo in v manjši meri sadjarstvo. Kmetijske površine v okolici naselij so intenzivno obdelane, v zadnjem času pa se srečujemo z opaznim zaraščanjem, predvsem oddaljenih, nekdanj skrbno obdelanih košenic, ki sestavljajo mozaik gozdnih pobočij in planotic Gorjancev. Istočasno se opaža trend povečevanja manjših čredic ovac in koz, ki čedalje bolj rinejo v pobočja Gorjancev. Na košenicah, že precej visoko pa se že nekaj časa pojavljajo tudi ograde z večjimi in manjšimi čredami konj, ki so tu preko večine leta, zlasti je to opazno v okolici Šentjerneja, kjer ima konjereja dolgoletno tradicijo.

6.5 LOVSKA ORGANIZIRANOST

S celotnim proučevanim območjem lovsko upravljajo posamezne LD, ki so kot društva združene pod okriljem LZS, lovsko-upravljaljsko pa v posamezna LUO, kjer ima določene zakonske pristojnosti tudi ZGS v okviru svojih OE, in sicer spada Novomeško LUO pod pristojnost OE Novo mesto, Posavsko LUO pa pod pristojnost OE Brežice.

Del proučevanega območja lovsko-upravljaljsko spada v Novomeško LUO, z delom lovišča LD Toplice ter celotnimi lovišči LD Padež, LD Gorjanci, LD Brusnice, LD Orehovica in LD Šentjernej; drugi del pa v Posavsko LUO, z večinskim delom LD Kostanjevica, celotnim loviščem LD Podbočje, delom lovišča LD Cerklje ob Krki ter celotnima loviščema LD Čatež in LD Mokrice.

6.6 TURIZEM, REKREACIJA IN VPLIV NEPOSREDNE DRŽAVNE MEJE Z REPUBLIKO HRVAŠKO

Mir je poleg razpoložljivega plena (in vode), odločilen za prisotnost in življenje volkov na določenem področju. Prisotnost človeka oziroma njegove aktivnosti v prostoru so običajno v tem pogledu, vsaj na daljši rok, tiste, ki delujejo izrazito negativno. Z množičnostjo in tehnološkim razvojem se negativnost v tem kontekstu še stopnjuje. Gorjanci so že od nekdanj pomenili kraj, kamor so množično zahajali ljudje z bližnje in daljne okolice, naveličani pustega mestnega vsakdanjika. Čedalje večja obremenjenost ljudi v službah pa tudi na splošno v življenju, čedalje večja odtujenost od narave, pritisk na ta prostor še povečuje. Na Gorjancih obstaja že dolgoletna tradicija organiziranega planinstva (planinski koči na Gosposidični in na Miklavžu; znana je Trdinova planinska pot, področje pa prečka tudi Evropska pešpot E7).

Konec 80-ih let prejšnjega stoletja je obstajala ideja o razglasitvi tega območja kot naravne celote v obliki Krajinskega parka Gorjanci (na slovenski strani) in Naravnega parka Žumberak-Samoborsko gorje (na hrvaški strani). Skupen projekt je z razpadom bivše

skupne države SFRJ zamrl, vendar pa so Hrvatje leta 1999 uresničili svoj del projekta in ustanovili Park prirode Žumberak-Samoborsko gorje s površino 33.300 ha.

Problem, kar se tiče miru in reda, je predvsem v tem, ker se urejeno planinstvo vse večkrat spreobrača v neorganiziran avanturizem – povsod in ob vsakem času; predvsem v zadnjih nekaj letih je po gorjanških košenicah in gozdnih vlakah opaziti vse več sledi objestnežev, ki tu z raznimi, tehnično vse bolj dovršenimi terenskimi vozili (džipi, motorji – štirikolesniki, krosmotorji, gorskimi kolesi ...), samoiniciativno ali pa celo organizirano sproščajo svoj adrenalin. S krepitvijo statusa zasebne lastnine je na Gorjancih opaziti vse več kamp prikolic, lesenih barak, zidanih objektov, plotov, kurišč ter ostale navlake in to na mestih, kamor vsekakor ne sodijo.

Nekdanja administrativna republiška meja na Gorjancih je postala državna meja med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško; njena relativno lažja prehodnost, botruje množičnim ilegalnim preходом ljudi z vzhoda in v povezavi s tem stalni policijski prisotnosti, tudi na nekdanj »najbolj neobljudenih« delih; prisotnost policije naj bi sicer zagotavljala red glede »divjega turizma«, vendar pa gledano z druge plati vsakodnevno patroljiranje in ostale aktivnosti že same po sebi pomenijo povečan nemir. S krepitvijo statusa državne meje, ki je postala tudi meja Evropske unije, se bodo policijske aktivnosti na meji verjetno še povečale zato lahko sklepamo, da se bodo življenjske razmere volku poslabšale.

6.7 GORJANCI KOT HABITAT IN KORIDOR DIVJIH ŽIVALI

6.7.1 Gorjanci kot življenjski prostor divjih živali

Gorjanci dajejo življenjski prostor številnim živalskim vrstam, predstavljajo pa tudi pomembno povezavo (koridor) divjih živali s Kočevske in Notranjske, lahko bi rekli tudi z Dinaridov; preko Krakovskega gozda, naprej proti Zasavju in desno na Štajersko, proti Boču in Pohorju ter naprej proti Avstriji oziroma z zvermi (medvedi, volkovi in risi), »osiromašenimi« deželami Evrope.

Slika št. 4: Gorjanci (Foto M. Cizel)

(pogled s *Špillerjeve špice* preko Kobil in Pendirjevke proti Trdinovem vrhu)

6.7.2 Živalstvo Gorjancev

Živalstvo na Gorjancih je številčno in pestro, pri naštevanju pa se bomo omejili samo na nekaj najbolj običajnih vrst.

Od parkljarjev so tu pogoste vrste srnjad (*Capreolus capreolus* L.) in divji prašiči (*Sus scrofa* L.) ter nekaj jelenjadi (*Cervus elaphus* L.), katere številčnost pa v zadnjih letih vse bolj narašča. Strma pobočja skalnatih Kobil so v času pred drugo svetovno vojno premogla tudi nekaj gamsov (*Rupicapra rupicapra* L.) (v enem izmed GGN je zaslediti tudi razmišljanje o ponovni naselitvi gamsov na Gorjance). Lisica (*Vulpes vulpes* L.) je tu številčna vrsta z večjimi nihANJI populacije (moda krzna, steklina, garje ...), leta 1975 je bil na skupinskem lovu v LD Orehovica v Kronovski hosti po opisu sodeč morda uplenjen šakal (*Canis aureus* L.) – omenjeni odstrel, zaradi bojazni pred posmehom sploh ni bil uradno evidentiran (Pleskovič, 2007). Kuni – belica in zlatica (*Martes sp.* L.) sta zlasti v zadnjih letih vse večkrat opaženi. Jazbeci (*Meles meles* L.) so pogosti. Od številnih vrst iz reda glodalcev (*Rodentia*) ne moremo mimo polha (*Glis glis* L.). Ob vodotokih, zlasti ob reki Krki, naletimo na sledi vidre (*Lutra lutra* L.); v zadnjih dveh desetletjih tu najdemo tudi pižmovke (*Ondatra ondatra* L.) in zadnjih nekaj let tudi bobre (*Castor fiber* L.) (ki najverjetneje izvirajo iz hrvaške naselitve v 90-ih letih prejšnjega stoletja na Lonjskem polju). Posamezni divji zajci (*Lepus europaeus* L.) se pojavljajo tudi na samem gozdnem grebenu Gorjancev. Na Gorjancih najdemo številne, stalno na gozd vezane in selilske vrste ptic (*Aves*), kjer bi omenili predvsem gozdnega jereba (*Tetrastes bonasia* L.) in številne vrste iz reda sov (*Striges*) ter reda plezalcev (*Pici*) in med njimi zlasti tiste iz družine žoln (*Picidae*). Mnoge stalne in selilske vrste ptic najdemo v bližini reke Krke, zlasti tiste iz reda pobežnikov in galebov (*Limicolae-Lari*), reda plojkokljunov (*Anseres*), reda potopnikov (*Pygodes*), reda močvirnikov (*Cressores*), reda ujed (*Accipiteres*) in reda ptic pevk (*Passeres*). Na Gorjancih najdemo številne vrste iz razreda plazilcev (*Reptilia*), razreda dvoživk (*Amphibia*) ter razreda žuželk (*Insecta*). Gorjanški potoki so bili še ne tako daleč nazaj polni potočnih postrvi (*Salmo trutta fario* L.) in potočnih rakov (*Astacus astacus* L.).

6.7.3 Velike zveri

6.7.3.1 Medved in ris

Za naše razmere dokaj obsežen gozdni prostor nudi varno zavetje vsem trem predstavnikom naših velikih zveri – medvedu, volku in risu. Po kriterijih »rajonizacije« prostora za velike zveri, spadajo Gorjanci v tako imenovano »robno območje«.

Medved (*Ursus arctos* L.) je v tem prostoru prisoten stalno, večinoma pa gre za neposredna opazanja ali pa opazanja sledi posameznih medvedov in občasno medvedk z enim ali več, enako ali pa različno starih mladičev. Prisotnost medvedov je najpogosteje opažena na področju Radohe in v še dokaj »mirnih« in slabo prehodnih, kotlastih dolinah Kobile in Pendirjevke ter njuni neposredni okolici; se pa medvedi pojavljajo po celotnih Gorjancih, vse do Mokric. Kakšnih (resnih) konfliktnih situacij medvedov z ljudmi in domačimi živalmi, razen ene bolj ali manj (namerno) izzvane (med lovom v LD Orehovica), vsaj v zadnjih letih ni bilo. Zabeleženih je kar nekaj legalnih odstrelov medvedov, večina med Radoho in Ravno goro.

Prisotnost risa (*Lynx lynx* L.) je opažena vse manjkrat. Opažanja, ki jih beležimo, so opazanja potomstva risov, ki so jih leta 1973 ponovno naselili v kočevske gozdove. Po znanih podatkih beležimo legalen odstrel risa na področju Radohe in še pred tem v okolici Sošic (R. Hrvaška) neposredno na meji z našim proučevanim območjem.

6.7.3.2 Volkovi in njihovi prehodi

6.7.3.2.1 Ledinska imena in prehodi volkov

Slovenija predstavlja severno-zahodni rob dinarsko-balkanskega območja razširjenosti volka.

Volkovi so na Gorjancih prisotni že od nekdaj, o tem pričajo razna ledinska imena kot Volčji grič (v Opatovi gori); Volčje jame (na Kobilskem robu); Vukovski hrib (nad Mokricami) z okolico, ki se sedaj imenuje Bukovina, na starejših kartah pa je bila Vukovina; potem imamo tu še Volčkovo vas (pri Šentjerneju), ki ima morda tudi zvezo z volkovi.

Kakšnih zapisov in sistematičnega zbiranja podatkov o volkovih na Gorjancih ne poznamo, kljub temu, da je v pogovorih z lovci na tem območju zaznati njihovo bolj ali manj vsakoletno občasno prisotnost; nekajkrat so bila opažena tudi volčja legla; odmevnejših konfliktnih situacij med volkom in človekom, vsaj v zadnjem času, ne beležimo. Iz pogovorov je razbrati, da so prehodi, ki jih uporabljajo volkovi, več ali manj isti kot pri ostalih dveh – medvedu in risu, precej pa se prekrivajo tudi s prehodi jelenjadi in divjih prašičev. Običajno prihajajo s Kočevskega preko znanega prehoda nad tunelom železniške proge pri Lazah, preko Radohe, nekaj sto metrov za vasjo Konec, naprej preko Vahte, proti Gospodični, za Trdinovim vrhom (bolj po hrvaški strani), po grebenu nad Pendirjevko, do roba Kobil in naprej po grebenu proti Opatovi gori. Tu je potrebno omeniti tudi večja gozdna prostranstva na hrvaški strani tik na meji proučevanega območja, ki so preprejena s številnimi težje prehodnimi jarki in goščavami, vse od znane Boljare pa v smeri proti Samoboru; na zemljevidu to področje, na hrvaški strani, najdemo pod imenom Žumberačko gorje. Veliko površinski načini obnove gozdov, negativni demografski trendi ter intenzivno zaraščanje pašnikov in košenic na hrvaški strani pomenijo za volkove še ugodnejše življenjske pogoje kot na »naših« Gorjancih.

6.7.3.2.2 Sistematično zbiranje podatkov o prisotnosti volka

Glede na izredno skope uradne zabeležke, evidence, ki se tičejo konkretne prisotnosti volka na Gorjancih, smo se lotili sistematičnega zbiranja podatkov o tem neposredno na terenu. Rezultati temeljijo skoraj izključno na ustnih virih tistih lovcev, gozdarjev in domačinov, ki se največ gibljejo v tem prostoru in imajo tudi nekaj smisla za opazovanje; delno so v to vključena tudi lastna opažanja.

6.7.3.2.2.1 Neposredna opažanja

*Pozimi 1972 je lovec Pleskovič opazil volka v Čadraški hosti (LD Orehovica), dopoldne, med 10. in 11. uro (Pleskovič, 2007).

*Pozimi 1980 je gozdar Rešetič na cesti pri Mirčevi kapelici (meja med LD Kostanjevica in LD Šentjernej) naletel na volčji trop 5-ih volkov (Vovk, 2006).

*Julija 1983 je lovec Drap za vasjo Pristava (LD Padež) naletel na volkuljo z dvema mladičema (Staniša, 2007).

*Oktobra 1985 so lovci na skupnem lovu v predelu Fučno - Laški križ (LD Mokrice), opazili 4 volkove (Cirnski, 2007).

*V letih 1985–1990 so lovci pod Lipnim vrhom (LD Padež) spomladi opazili volkuljo z dvema mladičema (Staniša, 2007).

*Julija 1990 je lovec Vovk nad banovskim vodnim zajetjem (LD Šentjernej) popoldne malo pred mrakom pri čakanju na srnjaka opazoval 2 volka, ki sta v razmaku 10-ih minut, po košenici preganjala vsak svojo srno (Vovk, 2006).

*Pozimi, med leti 1990–1995, so kmetje (Kotar ...) pri delu v gozdu pod Kalskimi košenicami (LD Šentjernej) videli volka, ki je preganjal srnjad (Vovk, 2006).

*V letih 1991–2000 je mejni policist Krajnc (tudi lovec) ponoči med službenimi obhodi (vožnjami) slovensko-hrvaške meje na cesti med Trdinovim vrhom (LD Orehovica), Gospodično (LD Brusnice) in Vahto (LD Gorjanci) trikrat videl posamičnega volka (Krajnc, 2006).

*Pozimi, med leti 1992–2000 so lovci na skupnem lovu v predelu Laški križ (LD Mokrice) opazovali volkuljo s 3 manjšimi (domnevno mladiči) volkovi (Cirnski, 2007).

*Junija 1992 je lovec Božič zjutraj s preže na Polomu (LD Kostanjevica) opazoval volka, ki je preganjal mladiča srnjadi; (istega dne popoldne je drug lovec nedaleč stran našel ostanke raztrgane srnjadi) (Vintar, 2007).

*Junija 1993 je lovec Prah na Javorovških košenicah (LD Šentjernej) na jutranjem obhodu okrog 10. ure dopoldne naletel na 4 odraščajoče volkove, ki so brskali po krtinah (Prah, 2006).

*Junija 1993 so lovci trikrat v štirinajstih dneh na Treh talih (LD Šentjernej) pri večernem čakanju s preže na krmišču za divje prašiče opazovali volkuljo s 5–6 mladiči (Žabkar, 2006).

*Poleti 1993 so lovci Kušljan, Krajnc in Vovk naleteli na volka, in sicer popoldne med vožnjo na lov na srednji cesti pod Kalom (LD Šentjernej) (Vovk, 2006).

*Avgusta 1993 je lovec Krajnc v mraku s preže na krmišču za divje prašiče pod pragozdom (LD Šentjernej) opazoval leglo (5–6) odraščajočih volčjih mladičev (Krajnc, 2006).

*Jeseni 1993 so kmetje Kotar, Jeriček in Laknar zgodaj zjutraj, ko so se pripeljali po gozdni cesti na Oglanci na mrhovišču (Zadnji vogal) (LD Šentjernej), naleteli na trop (več) volkov (Vovk, 2006).

*Decembra 1993 je bil volk opažen v Meglenih dragah (LD Kostanjevica), in sicer na skupnem lovu (videli so ga trije lovci) (Vintar, 2007).

*Oktobra 1994 je lovec Vovk, ko je ponoči med vožnjo lovil polhe, z avtom obsvetil volka, ki je skočil čez cesto pri vasi Vratno (nad Pleterjami) (LD Šentjernej) (Vovk, 2006).

*V letih 1994–2000 so lovci med Polomom in Strašnim jarkom (LD Kostanjevica) s prež na čakanju ter dvakrat na skupnih lovih opazili posamezne volkove (Vintar, 2007).

*Decembra 1996 so lovci na Kalu (LD Šentjernej) na skupnem lovu videli trop 6-ih volkov, ki so se na begu umikali v smeri proti Hrvaški ter enega volka povsem zase, ki se je umikal v smeri proti Kobilam, ta je (po pripovedovanju nekaterih lovcev) med begom bljuval še ne povsem prebavljene kose srnjadi (parklji, dlaka ...) (Žabkar, 2006).

6.7.3.2.2 Oglašanje

*V letih 1981–1995 so lovci jeseni in pozimi, tj. ponoči, zlasti ob polni luni, na relaciji Vahta–Radoha–Uršna sela–Laze (LD Padež) redno, večkrat in skoraj vsako leto, poslušali volčje oglašanje (tuljenje).

Tudi v kasnejših letih so volčje tuljenje še slišali, vendar bolj poredko (Staniša, 2007).

*Jeseni in pozimi 1992/1993 so lovci ob polni luni ob čakanju na lovskih prežah večkrat poslušali oglašanje (tuljenje) treh volkov nad Kobilskim robom (LD Šentjernej), in sicer se je en volk oglašal pri Velikem Tisovcu (vodno zajetje), drugi pri Klimčevi košenici in tretji na Volčjih jamah (Žabkar, 2006).

*Spomladi 1993 so lovci Vovk, Žabkar, Krajnc in Goltez več večerov zapored poslušali volčje tuljenje (5–6 volkov) na relaciji od Kozolčka do Pilda (LD Šentjernej); po glasovih sodeč so sklepali, da gre za sporazumevanje med volkuljo in mladiči (Vovk, 2006).

6.7.3.2.2.3 Sledi in iztrebki

*Po ustnih virih starejših domačinov so volkove takoj po drugi svetovni vojni redno, vsako leto, sledili na območju LD Mokrice (Cirnski, 2007).

*Pozimi 1979 sta lovec Staniša st. in njegov sin na Vahti (LD Padež) popoldne v snegu našla samo še sledi volka in krvave sledi srne, ki jo je st. Staniša uplenil zgodaj zjutraj in iztrebljeno pustil na mestu uplenitve (Staniša, 2007).

*V letih 1985–1990 so lovci pod Lipnim vrhom (LD Padež) našli že zapuščen volčji brlog (domnevali so, da je tu kotila volkulja, ki so jo v okolici Lipnega vrha opazili istega leta spomladi) (Staniša, 2007).

*V letih 1985–1995 je lovec Staniša na relaciji Vahta–Radoha–Laze (LD Padež) volčje sledi v blatu in snegu (1–3 volkov) vsako leto večkrat opazal; večkrat je tudi naletel na volčje iztrebke z ostanki neprebavljene hrane (dlake, parklji) srnjadi (Staniša, 2007).

*V letih 1985–2000 so lovci precej redno, vsako leto, največkrat pa proti jeseni na kalužah in v blatu na vlakah na relaciji od Krčev do Ravne gore (slovensko-hrvaška meja) (LD Šentjernej) opazali sledi vsaj enega volka (Žabkar, 2006).

*V letih 1990–1995 so lovci večkrat v blatu in snegu opazali sledi volkov ter njihove iztrebke z neprebavljenimi ostanki hrane (dlake, parklji), in sicer na relaciji od Pleterij do Grac-a (LD Šentjernej) (Vovk, 2006).

*V letih 1991–2000 je volčje sledove vsako leto, vsaj enkrat do dvakrat običajno v snegu, na cestah med Mirčevim križem in Javorovico (LD Šentjernej) ter Trdinovim vrhom (LD

Orehovica), Gospodično (LD Brusnice) in Vahto (LD Gorjanci) opazal mejni policist Krajnc (tudi lovec) (Krajnc, 2006).

*Januarja 1992 je lovec Vintar na Polomu (LD Kostanjevica) v snegu naletel na sledi treh volkov, ki so peljale proti mrhovišču, kjer sta se jim po sledih sodeč pridružila še dva volka, ki sta potem nadaljevala na hrvaško stran (Vintar, 2007).

*V letih 1992–2000 so lovci na vlakah in gozdnih cestah na relaciji od Treh talov do Bosanske bajte (LD Šentjernej, LD Kostanjevica) večkrat zlasti v jesenskem času opazali volčje iztrebke z neprebavljenimi ostanki (dlaka, parklji) srnjadi. Enake znake prisotnosti volkov (sled, iztrebki) so opazili tudi na vlakah in poteh nad Javorovškimi košenicami (pod Kalskimi jamami) (LD Šentjernej) (Krajnc, 2006).

*Jeseni in pozimi v letih 1992–2000 so lovci večkrat v snegu in blatu sledili volkove na Leseni poti (med Vahto in Gospodično) (LD Gorjanci) (Košmrlj, 2007).

*V letih 1992–2000 so volčje sledi v blatu in snegu ter njihove iztrebke z neprebavljenimi ostanki (dlake, parklji) srnjadi redno, tj. vsako leto, opazili v lovskem revirju LD Mokrice, in sicer v predelih ob slovensko-hrvaški meji (Cirnski, 2007).

*Poleti 1994 so lovci večkrat v blatu na vlakah v Novi gori (pri vasi Vratno) (LD Šentjernej) opazili sledi volka. Najprej niso bili čisto prepričani, da gre res za volka, vendar je bil volk tam v jeseni tudi neposredno opažen (Vovk, 2006).

*V letih 1995–2006 so lovci večkrat opazili volčje sledi v blatu na relaciji Hodnikova košenica–Kozarje–Poganja jama–Polom (LD Kostanjevica) (Vintar, 2007).

*Pozimi 1996 sem v snegu na službenem obhodu pri oceni škode zaradi snegoloma na Treh talih (LD Šentjernej) naletel na nekaj dni stare sledi 6-tih volkov skupaj in na sled enega volka (očitno večjo sled) zase.

*Decembra 1996 (istega dne, ko so v LD Šentjernej na Kalu v pogonu videli 7 volkov) je mejni policist Krajnc na cesti med Vahto in Gosposkičino (pri Fabriki) (LD Gorjanci) v snegu opazil sveže sledi 4-ih volkov (Krajnc, 2006).

*Pozimi 1996/1997 sem na službenem obhodu zaradi snegoloma v Malem Borštu (LD Kostanjevica) precej blizu, kakih 500 m, od Dvoračkovega ovinka, znanega prehoda divjadi preko reke Krke, naletel na dokaj sveže sledi volčjega tropa. Ugotovil sem, da so se volkovi čez gozdno cesto na Vrheh vrnili nazaj proti Gorjancem, od kod so prišli in koliko jih je, pa mi zaradi že precej skopnelega snega, ni uspelo natančno razvozlati.

*Pozimi 1998 je lovec Vovk na koncu gozdne ceste v Jesenovskem jarku kot mrhovino za medveda odložil poginulo tele domačega goveda. Po sledih v snegu je čez nekaj dni ugotovil, da je en sam volk odvedel ok. 100 kg težko mrhovino nekaj deset metrov stran; manjkala je cela prednja plečka; lovec je mrhovino odvedel nazaj in čez nekaj dni opazil, da so volkovi, moralo jih je biti več (točnega števila ni ugotavljal), požrli vse (Vovk, 2006).

*Decembra 1999 so lovci v snegu pri obsledovanju divjih prašičev naleteli na sled volka na Planinski gori (LD Podbočje) (Kodrič, 2007).

*Pozimi 2000 je lovec Žabkar v snegu pri obsledovanju divjih prašičev na relaciji Oglanca –Jesenovski jarek–Travni vrh (LD Šentjernej) naletel na sledi treh volkov, ki so približno 2 km preganjali dvoje jelenjadi. Po tistem, kar je razbral iz sledi, volkovi jelenjadi niso ulovili, je pa zanimivo, da je en volk pričel s pogonom na Oglanci, ostala dva pa sta se pogonu bočno vsak s svoje strani priključila šele v Jesenovskem jarku (Žabkar, 2006).

*Pozimi 2000 je lovec v snegu našel sled enega volka, ki je preganjal srnjad na relaciji Mirčev križ–Vrhe (LD Kostanjevica) (Prah, 2006).

*Januarja 2000 so lovci v snegu našli ležišča tropa 6-ih volkov v predelu Kotli (LD Čatež) (Zagode, 2007).

*V letih 2001–2006 so lovci v revirju LD Orehovica v predelu ob slovensko-hrvaški meji opazili sledi več volkov (običajno enega ali dva, enkrat pa tudi štiri), skoraj vsako leto tri- do štirikrat predvsem od novembra do januarja (Jordan, 2007).

*Od poletja do zime 2002 so lovci na področju od Uršnih sel (LD Toplice) do Radohe (LD Padež) v blatu na poteh večkrat opazili sledi večjega in manjšega volka (domnevno volkulje z mladičem) (Vovk, 2007).

*Pozimi 2005 (brez snega) so lovci na Leseni poti med Vahto in Gospodično (LD Gorjanci) sledili trem volkovom (enemu večjemu in dvema manjšima) (Košmrlj, 2007).

*Julija 2006 je lovec Vintar na Poganji jami (LD Kostanjevica) v blatu na gozdni vlaki našel sledi volka (Vintar, 2007).

*Septembra 2006 je lovec v blatu na Krčah (LD Orehovica) našel sledi volka (Koželj, 2007).

*Novembra 2006 je lovec Krajnc pri obsledovanju divjih prašičev v sveže zapadlem snegu pri Gornjem Globokem (LD Šentjernej) naletel na sledi 5-ih volkov, ki so vodile v smeri proti Kobilam (Krajnc, 2006).

*Decembra 2006 je lovec Krajnc na Klimčevi košenici na Krčah (LD Šentjernej) v snegu naletel na sledi dveh volkov (Krajnc, 2006).

*Decembra 2006 so lovci na Krčah (LD Orehovica) v snegu sledili dvema volkovoma (Jordan, 2007).

*7. januarja 2007 je lovec Videnič na področju Kremenjek–Srednji gaj (LD Cerklje ob Krki) na gozdni vlaki našel sledi volka v blatu (Videnič, 2007).

6.7.3.2.2.4 Najden plen in ostanki

Pri pregledu Evidenčnih knjig odstrela (odvzema) divjadi, ki jih vodijo posamezne LD, je pri vseh LD v proučevanem območju najti le en primer uradno registriranega odvzema, ki ga pripisujejo volku, in sicer gre za srno, to se je zgodilo 12. 12. 1997 v Ravni gori (LD Šentjernej) (Janževič, 2007).

Poudariti je potrebno, da ustni viri posameznih lovcev iz omenjenih LD navajajo kar nekaj najdenih ostankov raztrgane divjadi, ki jih gre pripisati volku, vendar v preteklosti ni bilo v navadi (in v predpisu), da bi take primere tudi uradno registrirali.

Sedanja Evidenca odvzemov divjadi iz lovišč je glede tega bolj dorečena in dosledna.

*Junija 1992 je lovec nad Polomom (LD Kostanjevica) našel ostanke raztrgane srnjadi. Istega dne zjutraj je lovec Božič na Polomu videl volka, ki je preganjal srnjad (Vintar, 2007).

*V letih 1994–2000 so lovci LD Kostanjevica v predelu ob slovensko-hrvaški meji večkrat našli ostanke raztrgane srnjadi–predvsem mladičev, za katere so, sodeč po pogostih volčjih sledovih v blatu, predvidevali, da so ostanki volčjega plena (Vintar, 2007).

*Decembra 1998 so lovci na relaciji Tri tali–Bosanska bajta (LD Šentjernej) v enem tednu dvakrat našli ostanke raztrgane srnjadi; sodeč po sledih v snegu, je šlo za več (krdelo) volkov (Žabkar, 2006).

*Pozimi 2000 je revirni gozdar Smolič pod cesto pri Titovi koči (LD Kostanjevica) v snegu našel ostanke raztrgane srnjadi in sledi več (troja) volkov (Smolič, 2006).

*Pozimi 2005 je lovec Krajnc v snegu v Jesenovskem jarku (LD Šentjernej) našel ostanke raztrgane srne; po sledih sodeč, je šlo za več (trop) volkov (Krajnc, 2006).

6.7.3.2.2.5 Škode na domačih živalih

*Po ustnih virih so v letih kmalu po drugi svetovni vojni volkovi večkrat napadli drobnico v okolici vasi Podgrad (med Vahto in Radoho) (LD Padež), vendar kakšnih uradno zabeleženih podatkov o tem ni najti (Staniša, 2007).

*Novembra 1983 so divje živali hrvaškemu pastirju neposredno na meji med Slovenijo in Hrvaško med Bojanci (Hrvaška) in Kobilami (LD Šentjernej) raztrgale več ovac; dejanje so pripisali volkovom (Krajnc, 2007).

*Decembra 1993 so lovci LD Šentjernej po skupnem lovu v Ravni gori zapustili krakodlakega istrijanca, ki se ni pravočasno vrnil s pogona. Ponoči je zapadlo čez meter snega in po enem tednu so na cesti na Mirčevem križu (meja med LD Šentjernej in LD Kostanjevica) našli krvave sledi in nekaj ostankov raztrganega psa, ki so ga, po sledeh sodeč, raztrgali volkovi (Krajnc, 2007).

*Pozimi v letih 1995–2000 so volkovi (trop) nad Črešnjevcem (LD Kostanjevica) raztrgali domačega psa (Vintar, 2007).

*Pozimi 1999 so v okolici Gorenjih Laz (LD Toplice) volkovi vdrli v stajo in raztrgali dve ovci (Vovk, 2007).

Zabeleženih je še nekaj škodnih primerov volkov na domačih živalih, ki sicer ne spadajo v naše proučevano območje, so pa tik v neposredni okolici na strani proti Kočevskemu rogu, s katerega volkovi običajno prihajajo na Gorjance.

*Konec zime 1999 so volkovi v okolici Dolenjih Sušic (LD Toplice) raztrgali 4 ovce (Vovk, 2007).

*Junija 2006 so volkovi raztrgali nekaj drobnice (?) na Travnem Dolu (LD Toplice) (Vovk, 2007).

6.7.3.2.2.6 Odstrel volkov

*Po ustnem viru je poleti, in sicer nekje med leti 1953–1955 v okolici Radohe gozdar Ambrožič med spravi s sena s konji naletel na volčji trop in pri tem uplenil starejšo volkuljo (Staniša, 2007).

*Po ustnem viru je bil leta 1957 uplenjen volk na Gorjancih (?) (LD Gorjanci) (Košmrj, 2007).

*9. 10. 1989 je lovec Staniša na krmišču za divje prašiče v Radohi (LD Padež) zvečer v mraku uplenil volka (na krmišče je prišla volkulja s 5-imi, manjšimi volkovi) (Staniša, 2007).

*Avgusta 1993 je bil ilegalno odstreljen volčji mladič težak ok. 15 kg, ki je bil obešen na drevesu ob cesti na Javorovico (LD Šentjernej).

Zabeleženih je še nekaj uplenitev volkov, ki sicer ne spadajo v naše proučevano območje, so pa tik in v neposredni okolici.

*Po ustnem viru je bil približno leta 1952 neposredno na meji med Slovenijo in Hrvaško, na hrvaški strani, v bližini Pilda (LD Šentjernej) uplenjen volk (Krajnc, 2007).

*16. 2. 1955 je bil volk uplenjen na skupnem lovu v LD Toplice; uplenitelj je bil Anton Somrak (Švigelj, 1955/56).

*6. 6. 1956 je lovec Kraševac na čakanju v Praprečah pri Straži (LD Toplice) uplenil 52 kg težkega volka (Vovk, 2007).

*Leta 1992 je bila volkulja uplenjena na področju Tihočaj - Plešivica (Republika Hrvaška); uplenil jo je lovec Blažič; pred puško mu je prišlo 5 volkov (Štahan, 2007).

*11. 9. 2006 je bila na Travnem dolu (LD Toplice) uplenjena dvoletna volkulja, težka 34 kg – sanitarni odstrel (že zaraščena strelna rana na zadnji nogi) (Vovk, 2007).

6.7.3.2.3 Ugotovitve o pojavljanju volka v raziskovanem območju

Volkovi so na Gorjancih občasno prisotni že več desetletij, vendar so zlasti lovci in gozdarji nekoliko bolj pozorni nanje šele nekje od leta 1980 dalje. Ko so se pričele širiti govorice o njihovih opažanjih, zlasti v delu med Opatovo goro in Vahto, so lovci, ki so pogosteje zahajali v Gorjance, govorili o tem, da opažajo sledi v blatu in snegu. Pripisovali so jih »vojaškimi« psom z bližnje vojašnice na Trdinovem vrhu, ker še niso znali dovolj zanesljivo ločiti volčjih sledi od pasjih. Znaki prisotnosti volkov in tudi njihova konkretna opažanja izstopajo zlasti v letih 1992–2000; domačini menijo, da je to v povezavi z vojno vihro v republikah nekdanje SFRJ (BIH, HR), kajti istočasno so v tem času opažali tudi povečano prisotnost medvedov.

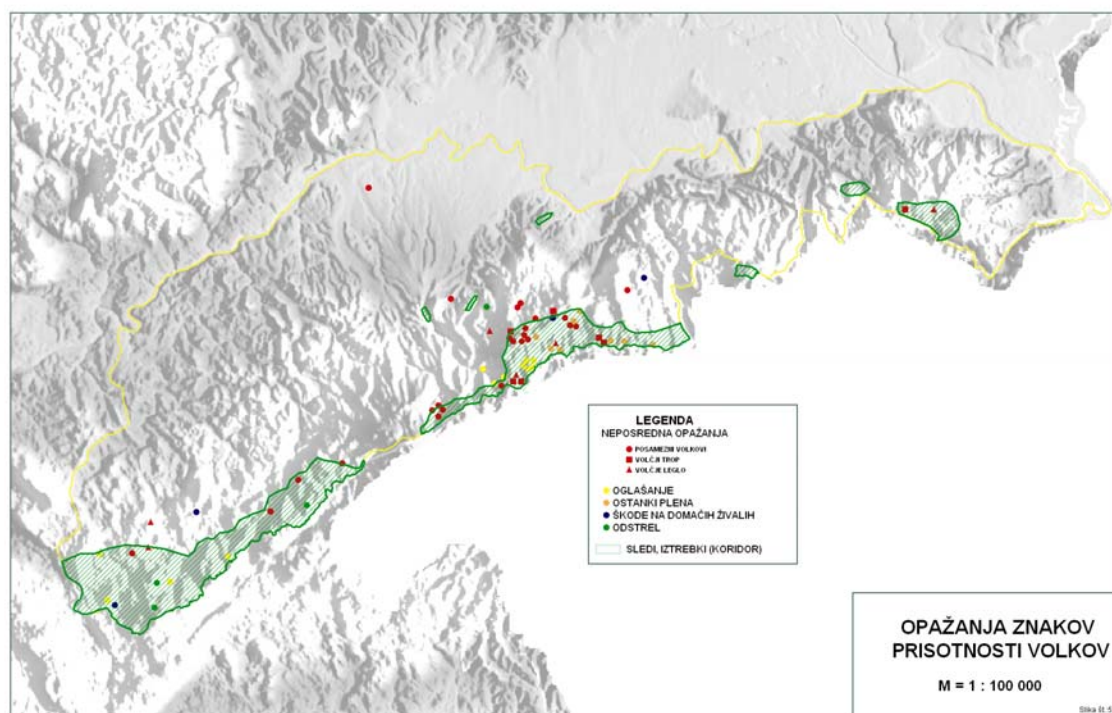
V proučevanem območju so opažanja znakov prisotnosti volkov in tudi njihova neposredna opažanja najpogostejša na koridorju od Padeža – Vahte – Gospodične – (od tu naprej neposredno ob slovensko-hrvaški meji) – Trdinovega vrha – grebena Pendirjevke – Kobilskega roba – Poloma – Bosanske bajte – Stričanice – Strašnega jarka.

Občasno se posamezni volkovi pa tudi manjši volčji tropi spustijo precej nizko po gozdnem pobočju povsem v bližino naselij.

Največkrat so sledovi njihove prisotnosti in njihova neposredna opažanja zabeleženi v bližini razgibanega mozaika gorjanških košenic, kar je najbrž povezano s prisotnostjo srnjadi kot njihovega, verjetno najpogostejšega plena (vsaj po številu uplenjenih osebkov) v proučevanem območju Gorjancev.

V zadnjem času se volčji tropi v daljših in krajših presledkih pojavijo za nekaj tednov in potem izginejo v smeri proti Hrvaški in Kočevski, od koder običajno tudi pridejo. Sledi posameznih volkov se redno pojavljajo preko celega leta. Nekajkrat so bila opažena tudi volčja legla.

Opažanja o volkovih so prikazana na sliki št.5 (Pregledna karta opažanj znakov prisotnosti volkov).

Slika št. 5: Pregledna karta opažanj znakov prisotnosti volkov

6.8 IZRAČUN HIPOTETIČNE (NAJVIŠJE MOŽNE) ŠTEVILČNOSTI VOLKA NA GORJANCIH

Glede na odvzeto biomaso plena divjih parkljarjev (1/3 srnjadi, jelenjadi in divjega prašiča) v proučevanem območju v izločitvenem obdobju od 1. 4. 1996 do 31. 12. 2006, ob upoštevanju korekcijskega faktorja 1,28 (Adamič in Kotar, 1987) pri preračunu neto mase plena v bruto maso ter predpostavki o volkovi dnevni oziroma letni potrebi po hrani, ki znaša 3,8 kg/dan oziroma 1387 kg/leto (Kusak, 2002), smo teoretično oblikovali tri modele, v katerih smo izračunali, koliko volkov bi lahko prehranilo proučevano območje, glede na različne deleže razpoložljivega plena, ki bi pripadal volku in sicer:

- * **Model A**, kjer bi volku pripadal **ves** razpoložljivi plen divjih parkljarjev.
- * **Model B**, kjer bi volku pripadala **1/3** razpoložljivega plena divjih parkljarjev.
- * **Model C**, kjer bi volku pripadala **1/10** razpoložljivega plena divjih parkljarjev.

Izračuni so podani v preglednicah št. 6 - 11.

Preglednica št. 6: Odvzem (odstrel + izgube) SRNJADI v proučevanem območju od 01.04.1996-31.12.2005 (Dolgoročni načrt za 01. novomeško lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007; Dolgoročni načrt za 7. posavsko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007):

kategorija LD	mladič-m (število)	lanščak-m (število)	srnjak 2+ (število)	mladič-ž (število)	lanščak.-ž (število)	srna 2+ (število)	Skupaj
Toplice	175	138	220	191	86	235	1045
Padež	165	133	187	199	107	203	994
Gorjanci	123	96	148	118	87	143	715
Brusnice	59	55	95	84	45	78	416
Orehovica	57	49	71	57	36	77	347
Šentjernej	97	57	117	104	39	122	536
Kostanjevica	114	177	195	218	110	171	985
Podbočje	82	100	134	118	68	103	605
Cerklje	110	200	207	251	103	142	1013
Čatež	44	114	116	127	85	50	536
Mokrice	83	66	91	78	56	91	465
SKUPAJ	1109	1185	1581	1545	822	1415	7657

(OPOMBA: mladič-m – mladič moškega spola, lanščak-m – enoletni srnjak, srnjak 2+ - dve in več letni srnjak,

mladič-ž – mladič ženskega spola, lanščak.-ž –enoletna srna, srna 2+ – dve in več letna srna.)

Preglednica št. 7: Odvzem (odstrel + izgube) JELENJADI v proučevanem območju od 01.04.1996–31.12.2005 (Dolgoročni načrt za 01. novomeško lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007; Dolgoročni načrt za 7. posavsko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007):

kategorija LD	tele-m (število)	lanščak-m (število)	jelen 2+ (število)	tele-ž (število)	junica-ž (število)	košuta 2+ (število)	Skupaj
Toplice	23	12	29	27	12	30	133
Padež	4	4	12	5	5	9	39
Gorjanci		1	1		1		3
Brusnice							
Orehovica	1						1
Šentjernej		1	5	1	1	1	9
Kostanjevica		1	6	2		5	14
Podbočje			1	2			3
Cerklje			3	5		1	9
Čatež	6	1	13	8	3	5	36
Mokrice	5		17	11	6	6	45
SKUPAJ	39	20	87	61	28	57	292

(OPOMBA: tele-m – mladič moškega spola, lanščak-m – enoletni jelen, jelen 2+ – dve in več letni jelen, tele-ž – mladič ženskega spola, junica-ž – enoletna košuta, košuta 2+ – dve in več letna košuta.)

Preglednica št. 8: Odvzem (odstrel + izgube) DIVJEGA PRAŠIČA v proučevanem območju od 01.04.1996 do 31.12.2005 (Dolgoročni načrt za 01. novomeško lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007; Dolgoročni načrt za 7. posavsko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016, 2007):

kategorija LD	ozimec-m (število)	lanščak.m (število)	merjasec (število)	ozimec-ž (število)	lanščak-ž (število)	svinja (število)	Skupaj
Toplice	46	24	4	22	16	2	114
Padež	24	16	5	20	11	2	78
Gorjanci	17	24	6		2		49
Brusnice	6	10	4	10	2	1	33
Orehovica	15	12	2	18	7	2	56
Šentjernej	12	5	2	9	1	1	30
Kostanjevica	48	54	8	49	39		198
Podbočje	20	28	4	12	12	2	78
Cerklje	23	36	4	11	1	1	76
Čatež	28	48	15	12	18	4	125
Mokrice	37	16	7	30	15	4	109
SKUPAJ	276	273	61	193	124	19	946

(OPOMBA: ozimec-m – mladič moškega spola, lanščak-m – enoletni merjašček, merjasec – dve in več leten merjasec, ozimec-ž – mladič ženskega spola, lanščak-ž – enoletna svinja, svinja – dve in več letna svinja.)

Preglednica št. 9: Preračun telesnih mas odvzete divjadi (odstrel + izgube) iz neto v bruto, s pomočjo korekcijskega faktorja 1,28:

POVPREČNE TELESNE MASE:

*SRNJAD: 13,95 kg (iztrebljen, z glavo in nogami) x 1,28 = 17,86 kg bruto.

mladič-m10,06 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

lanščak-m ...13,59 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

srnjak 2+18,84 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

mladič-ž9,62 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

lanščak-ž14,08 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

srna 2+16,48 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

*JELENJAD: 81,95 kg (iztrebljen, z glavo in nogami) x 1,28 = 104,90 kg bruto.

tele-m.....42,62 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

lanščak-m...73,97 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

jelen 2+.....136,20 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

tele-ž..... 43,22 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

junica-ž.....63,77 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

košuta 2+.....79,23 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

*DIVJI PRAŠIČ: 42,40 kg (iztrebljen, z glavo in nogami) x 1,28 = 54,27 kg bruto.

ozimec-m... 24,91 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

lanščak-m ...54,75 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

merjasec87,61 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

ozimec-ž 25,94 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

lanščak-ž52,22 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

svinja 77,06 kg (iztrebljen, z glavo in nogami)

Preglednica št. 10: Razpoložljiva letna plenska biomasa:

SRNJAD:

$7.657 \text{ kom./10let} = 765,7 \text{ kom./leto} \times 17,86 \text{ kg} = 13.675,40 \text{ kg/leto}$

JELENJAD:

$292 \text{ kom./10let} = 29,2 \text{ kom./leto} \times 104,90 \text{ kg} = 3.062,96 \text{ kg/leto}$

DIVJI PRAŠIČ:

$946 \text{ kom./10let} = 94,6 \text{ kom./leto} \times 54,27 \text{ kg} = 5.133,94 \text{ kg/leto}$

Razpoložljiva plenska biomasa, ki jo predstavlja odvzem (odstrel + izgube) srnjadi, jelenjadi in divjega prašiča v proučevanem območju, znaša 21.872,30 kg / leto oziroma, če upoštevamo vso jelenjad in divje prašiče ter 1/3 srnjadi – 12.755,37 kg / leto.

Razpoložljivo plensko biomaso smo izračunali s pomočjo evidentiranega letnega odvzema po posameznih LD v analiziranem območju ter na osnovi preračuna telesnih mas odvzete divjadi (preglednice št. 6 - 10).

Izračun hipotetičnih številčnosti pri različnih deležih odvzema, ki jih prepustimo volku, pa je prikazan v preglednici št. 11.

Preglednica št. 11: Oblikovanje modelov A, B in C – HIPOTETIČNA (NAJVIŠJA MOŽNA) ŠTEVILČNOST VOLKOV, KI BI JIH »PRENESLO« PROUČEVANO OBMOČJE, ob različnih deležih razpoložljivega plena (12.755,37 kg/leto), ki bi pripadal samo volku ter upoštevanju volkove potrebe po hrani, ki znaša 3,8 kg/dan (Kusak, 2002) kar pomeni 1.387 kg/leto:

***Model A,**

kjer bi volku pripadala vsa (100 %) razpoložljiva plenska biomasa (jelenjad, divji prašiči ter 1/3 srnjadi):

$$12.755,37 \text{ kg/leto} : 1.387 \text{ kg/leto} = 9,20 \text{ VOLKA/leto} = 9 \text{ VOLKOV}$$

***Model B,**

kjer bi volku pripadala 1/3 razpoložljive plenske biomase (jelenjad, divji prašič ter 1/3 srnjadi):

$$4.251,79 \text{ kg/leto} : 1.387 \text{ kg/leto} = 3,10 \text{ VOLKA/leto} = 3 \text{ VOLKOVI}$$

***Model C,**

kjer bi volku pripadala 1/10 razpoložljive plenske biomase (jelenjad, divji prašič ter 1/3 srnjadi):

$$1.275,54 \text{ kg/leto} : 1.387 \text{ kg/leto} = 0,92 \text{ VOLKA/leto} = 1 \text{ VOLK}$$

Kot je razvidno iz preglednice št.11, lahko raziskovano območje tekom celega leta prehrani, če bi celoten evidentiran odvzem prepustili volku, 9 volkov. Pri tem pa ni upoštevana številčnost dosedanje populacije volka na tem območju. Zavedati se moramo, da je večina do sedaj po volku uplenjene divjadi izven evidentiranega odvzema, ker le malokdaj najdemo ostanke živali (divjadi), ki jo je uplenil volk. Ker je le malo verjetno, da bi se LD zaradi volka odpovedale celotnemu odstrelu, je realen model varianta B, ki predpostavlja, da volku pripada ena tretjina odvzema. To pomeni, da bi bila številčnost volka, če bi se ta zadrževal celo leto v raziskovanem območju omejena na 3-4 volkove (3 po izračunu ter dodatno 1 volk glede na sedanje občasno pojavljanje volkov na tem območju).

7 RAZPRAVA IN ZAKLJUČKI

Gorjanci, razgibani in pestri, z vsem kar premorejo, nudijo volku ugodne življenjske pogoje. Volkovi so bili tu več ali manj vedno prisotni, večjo pozornost pa vzbudili šele nekje od 80-tih let prejšnjega stoletja dalje, ko so znaki njihove prisotnosti vse pogosteje opaženi.

Predvidevamo, da se volkovi po Gorjancih klatijo ves čas, vendar je bilo včasih tudi manj poznavalcev, ki bi znali (si upali) zanesljivo ločiti volčje sledi od pasjih; pa tudi kakšnih »odmevnih« konfliktnih situacij med volkovi in ljudmi ni bilo.

Iz pogovorov z ljudmi, ki se večkrat zadržujejo na Gorjancih, je razbrati, da se volkovi gibljejo predvsem na delu od Ravne gore do Radohe, torej na strani proti Kočevski. Menimo, da so volkovi ravno tako vseskozi prisotni tudi na drugi polovici Gorjancev, in sicer od Opatove gore do Mokric, čeprav je tu zabeleženih manj opažanj znakov njihove prisotnosti. Tako predvidevamo, da gre konkreten rezultat pripisati različni »lovski zagnanosti« in pa tudi poznavanju volkov in njihovega življenja.

Volkovi imajo na Gorjancih relativno dovolj hrane in miru. V ljudski zavesti pa volk še vedno pomeni prispodobo zlobe in krvoločnosti, ki jo je zelo težko kar čez noč spremeniti, saj že predšolski otroci poslušajo pravljice o hudobnih volkovih, ki požrejo Rdeče kapice in njihove babice, po drugi strani pa se igrajo s prijaznimi plišastimi medvedki in z njimi hodijo spat, kljub temu da je medved v naravi glede konfliktov bolj problematična zver od volka (volk v Sloveniji, kar pomnimo, ni nikoli neposredno ogrozil človeka). Po mnenju stroke se volčja populacija v Sloveniji krepi in volkovi ponovno osvajajo področja, od koder so pred časom že skoraj izginili. Podobne trende ugotavljajo tudi naši sosedi Hrvati. Ne smemo zanemariti dejstva, da so »naši« volkovi del celote dinarsko-balkanske populacije volkov. S krepitvijo volčje populacije in marsikdaj »zmedenim ravnanjem« države se logično povečujejo tudi konflikti med volkovi in nekaterimi človeškimi souporabniki prostora; »streljanje talcev« (tj. volkov) teh konfliktov nikakor ne rešuje. Ukrepi in ravnanje države so marsikdaj res zelo »neobičajni« in popolnoma v nasprotju s tistim, kar uradno zagovarja. Tak izstopajoč primer je prav gotovo spodbujanje in celo

subvencioniranje »napol divje« ovčereje na področju Kočevske in še bi se našlo kaj podobnega.

Volk je izrazit oportunist, ki lovi tisto, kar najlaže ujame, zato je tudi dober selektor. To je dejstvo, ki bi ga morala upoštevati tudi politika, če ji je res do tega, kar uradno zagovarja, vsaj kar se tiče, ne samo volka, temveč tudi ostalih velikih zveri pri nas.

Uradni status volka v Sloveniji je povsem drugačen kot v preteklosti, ko so ga uničevali in zatirali na vse možne načine, vendar sam birokratski predpis za volka ne pomeni prav veliko, če ne zaživi med ljudmi, ki si z volkom konkretno delijo prostor. Zato je po našem mnenju potrebno v »monitoring« volka neposredno vključiti ljudi, ki se z volkovi srečujejo, in ki jih to seveda zanima. Že pri iskanju informacij in podatkov za nalogo smo opazili in občutili, da je potrebno le malo spodbude ter usmeritve in marsikdo začne ali pa bo s časoma morda malo drugače gledal na volka. Predvsem pa je pri tem pomembno zaupanje, ki se ga nikakor in pod nobenim pogojem ne sme zlorabiti.

Proučevano območje Gorjancev je primerno glede prehranskih in ostalih bivanjskih pogojev, da stalno ohranja manjši trop volkov. Z ohranitvijo volka na Gorjancih, bomo prispevali k stabilnosti celotnega gozdnega ekosistema oziroma k večjemu sonaravnemu ravnanju s tem ekosistemom.

8 POVZETEK

Slovenija sodi v severozahodni rob dinarsko-balkanskega območja razširjenosti volka (*Canis lupus* L.). Po ohranjenih ledinskih imenih in po starejših pisnih virih so volkovi nekdanje živeli na vseh večjih gozdnih območjih Slovenije. Volkove so v naših krajih preganjali in uničevali na vse možne načine, njihov življenjski prostor pa se je z razvojem kmetijstva in tudi s splošnim človeškim »napredkom« vedno bolj krčil. Kljub vsem »uničevalskim« naporom ljudi pa se je volkovom morda po spletu srečnih okoliščin, predvsem pa tudi zahvaljujoč izjemni inteligenci, ki se odraža v svojevrstnem načinu življenja, uspelo ohraniti do danes, ko se srečujemo tudi s ponovnim vzponom volčje populacije pri nas. Uradni odnos do volka se je zelo spreminjal. Že na mednarodni ravni obstaja vrsta dokumentov, ki ščitijo volka, katerih podpisnica je tudi Slovenija. Uradna zakonska zaščita je sicer osnova, vendar pa mora zadeva »zaživeti« med ljudmi, ki z volkom sobivajo.

Volk za svoje življenje potrebuje dve osnovni stvari, to sta hrana in mir. Gorjanci, dokaj obsežen gozdni kompleks, v kombinaciji z gozdnato, kmetijsko in urbano krajino na jugovzhodu Slovenije na državni meji z Republiko Hrvaško, volku in ostalim velikim zverem, ki jih premoremo v Sloveniji, medvedu in risu, nudi relativno dobre življenjske pogoje. Volkovi, ki se po Gorjancih klatijo že od nekdanje, so pozornost vzbudili z vse pogostejšimi opaznanji sledov njihove prisotnosti in tudi z njihovimi vse pogostejšimi neposrednimi opaznanji. Zabeleženih, uradno evidentiranih podatkov o njihovi prisotnosti je zelo malo, čeprav se o njih že dalj časa predvsem med gozdarji in lovci, ki pogosteje zahajajo na Gorjance, precej govori. Gorjanci so prostor, na katerega se »urbani pritisk« vedno bolj povečuje, zato smo v nalogi skušali v grobem najprej opozoriti na najbolj izstopajoče dejavnike miru, ki jih predstavljajo predvsem človeški souporabniki prostora, kot so kmetijci, gozdarji in lovci, takšni in drugačni rekreativci, policija in drugi, izmed katerih mnogi, eni hote in drugi nehote, delujejo predvsem negativno, vsaj kar se volkov tiče.

Ni se možno izogniti dejstvu, da Gorjanci predstavljajo habitat in koridor–povezavo med Dinaridi (Kočevsko, Notranjsko) preko Krakovskega gozda–Zasavskega hribovja–Boča–Pohorja–naprej proti Avstriji in ostalimi z velikimi zvermi (volkom, medvedom in risom) »osiromašenimi« državam Evrope.

Bistven poudarek v nalogi smo dali na zabeležke dosedanjih neposrednih opažanj in znakov prisotnosti volkov v izbranem proučevanem območju, ki približno sovпада z delom nekdanjega »robnege območja« za medveda (po Rajonizaciji Slovenije za medveda iz leta 1966), pri čemer smo se glede na izredno skope uradne zabeležke, evidence, opirali predvsem na ustne vire, in sicer neposredno na terenu.

Poleg tega smo skušali čim bolj realno oceniti tudi dejavnik razpoložljive hrane, pri čemer smo se opirali na razpoložljive evidence odvzemov velikih parkljarjev – srnjadi, jelenjadi in divjih prašičev, v loviščih, ki jih zajema proučevano območje. Oblikovali smo tri hipotetične modele, v katerih smo preskušali, koliko volkov bi preneslo proučevano območje, glede na različne deleže razpoložljive plenske biomase divjih parkljarjev (ki jo predstavlja odvzem), ki bi pripadala samo volku, in sicer smo predvidevali, da bi v prvem modelu volku pripadal celoten odvzem, v drugem $1/3$ in v tretjem $1/10$ celotnega odvzema jelenjadi, divjega prašiča in srnjadi ($1/3$). Pri tem je potrebno poudariti, da gre za spodnje meje razpoložljive hrane in v povezavi s tem števila volkov (v prvem modelu 9, v drugem 3 in v tretjem 1), kajti domače in tuje izkušnje kažejo, da je ocenjena številčnost z metodami, ki so običajno v uporabi (v glavnem je to konkretno preštevanje), večinoma precej podcenjena, še zlasti to velja za srnjad, za katero se predvideva, da v proučevanem območju tudi predstavlja glavni vir hrane volku. Poleg tega moramo omeniti še gozdna in gozdnata prostranstva na hrvaški strani, tako imenovano Samoborsko - Žumberačko gorje, površinsko približno enakega obsega kot naše proučevano območje Gorjancev, ki volku verjetno nudi vsaj takšne, če ne še boljše življenjske pogoje, iz česar bi lahko sklepali, da širše območje Gorjancev dejansko prenese večjo številčnost volkov, kot kažejo hipotetični izračuni modelov v proučevanem območju. Volkovi se pač ne ozirajo na meje zarisane v človeških glavah, njih vodi le pristen naravni instinkt, s pomočjo katerega so se ohranili do danes.

9 SKLEPNE MISLI

Zadovoljen sem, da živim v krajih, kjer v mesečnih zimskih nočeh občasno še vedno tulijo volkovi.

Upam in želim si, da Strategija ohranjanja in trajnostnega upravljanja z volkom v Sloveniji, ki je v pripravi, ne bo spet zgolj dodaten zbir »birokratskih« predpisov, sicer se volkovom slabo piše. Takšne so pač moje izkušnje s poznavanjem mentalitete Slovencev, kjer so »moji Podgorci« še izjemna posebnost, kar je med drugimi ugotovil in obelodanil že slavni Janez Trdina, ki jih je opisoval v svojih zgodbah; še do danes se niso popolnoma nič spremenili in še vedno se dostikrat držijo načela, da so zakoni napisani zato, da se kršijo – še poseben užitek pri tem pa je, če se točno ve, zakaj se kršijo.

In naj ponovim tisto, kar sem med drugim zapisal tudi v uvodu, da si volk zasluži vse kaj drugega kot kroglo za pleče ...

10 VIRI IN LITERATURA

Adamič M., Kotar M. 1987. Gostota in biomasa srnjadi (*Capreolus capreolus* L.) in jelenjadi (*Cervus elaphus* L.) v nekaterih ekosistemih Kočevske. Zbornik gozdarstva in lesarstva, 29: 31-58

Bradvarović J. 2000. Vučji Pesak. Bela Crkva, Srbijašume: 224 str.

Cirnski J. 2007. »Volkovi v LD Mokrice«. Čatež, LD Mokrice (osebni vir, januar 2007)

Dejanska raba kmetijskih zemljišč 2005. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

Dolgoročni načrt za 01. novomeško lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016. 2007. Novo mesto. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Novo mesto: 90 str.

Dolgoročni načrt za 7. posavsko lovsko upravljavsko območje za obdobje 2007-2016. 2007. Brežice. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Brežice: 92 str.

Garms H., Borm L. 1981. Živalstvo Evrope. Ljubljana, Mladinska knjiga: 549 str.

Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Mehovo, 2002-2011, tekstni del, štev.: 07-23/02. Novo mesto. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Novo mesto: 95 str.

Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Novo mesto-JUG, 2002-2011, tekstni del, štev.: 07-03/02. Novo mesto. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Novo mesto: 121 str.

Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Šentjernej, 2000-2009, tekstni del, štev.: 07-05/00. Novo mesto. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Novo mesto: 127 str.

Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Mokrice, 2000-2009, tekstni del, števil.: 08-01/00. Brežice. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Brežice: 108 str.

Gozdnogospodarski načrt gozdnogospodarske enote Gorjanci, 1998-2007, tekstni del, števil.: 08-03/98. Brežice. Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Brežice: 161 str.

Janževič T. 2007. »Volkovi v LD Šentjernej«. Šentjernej, LD Šentjernej (osebni vir, januar 2007)

Jonozovič M. 2007. »Odločbe ARSO o odstrelu volkov 1998-2006«. Ljubljana, Zavod za gozdove Slovenije (osebni vir, februar 2007)

Jordan J. 2007. »Volkovi v LD Orehovica«. Orehovica, LD Orehovica (osebni vir, januar 2007)

Kodrič J. 2007. »Volkovi v LD Podbočje«. Podbočje, LD Podbočje (osebni vir, februar 2007)

Košmrlj D. 2007. »Volkovi v LD Gorjanci«. Kronovo, LD Gorjanci (osebni vir, marec 2007)

Koželj V. 2007. »Volkovi v LD Orehovica«. Orehovica, LD Orehovica (osebni vir, januar 2007)

Krajnc M. 2007. »Volkovi v LD Šentjernej«. Vratno, LD Šentjernej (osebni vir, december 2006)

Kryštufek B., Brancelj A., Krže B., Čop J. 1988. Zveri II, medvedi, psi, mačke. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije: 319 str.

Kusak J. 2002. Uvjeti za život vuka /*Canis lupus* L./ u Hrvatskoj: doktorska disertacija (Sveučilište u Zagrebu, Prirodoslovno-matematički fakultet, Biološki odsjek). Zagreb, samozal.: 247 str.

Pleskovič M. 2007. »Volkovi v LD Orehovica«. Gomila, LD Orehovica (osebni vir, februar 2007)

Po Žumberku in Gorjancih. 1989. zvezek 2, Novo mesto, Dolenjska založba: 152 str.

Prah J. 2006. »Volkovi v LD Šentjernej«. Sela, LD Šentjernej (osebni vir, december 2006)

Sektor za politiko ohranjanja narave. Ljubljana. Ministrstvo za okolje in prostor.
http://www.mop.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat_za_okolje/sektor_za_politiko_ohranjanja_narave/ (21.5.2007)

Smolič J. 2006. »Volkovi na Gorjancih«. Kostanjevica, Zavod za gozdove Slovenije, KE Kostanjevica (osebni vir, december 2006)

Staniša A. 2007. »Volkovi v LD Padež«. Vinja vas, LD Padež (osebni vir, marec 2007)

Statistični podatki lovskih organizacij Slovenije za obdobje 1962-2000. 2001. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije: 26 str.

Strokovno mnenje za odstrel velikih zveri v letu 2007. 2007. Ljubljana, Zavod za gozdove Slovenije: 29 str.

Štahan Ž. 2007. »Volkovi v Samoborsko-Žumberačkom gorju«. Samobor, Ministarstvo kulture R. Hrvatske (osebni vir, april 2007)

Štrumbelj C. 2007. Nekaj besed o volku za zdajšnjo rabo. Lovec, 63, 7/8: 370-372

Švigelj L. 1955/56. Kritični teden. Lovec: 40

Turk N. 2006. Ocena možnosti za širjenje volka v severozahodno Slovenijo: diplomsko delo. (Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire). Ljubljana, samozal.: 75 str.

Uredba o zavarovanih prosto živečih živalskih vrstah. Ur.l. RS št.46/04

Videnič J. 2007. »Volkovi v LD Cerklje ob Krki«. Cerklje ob Krki, LD Cerklje ob Krki (osebni vir, marec 2007)

Volk: duh iz davnine se vrača: ameriški poljudnoznanstveni film. 2004 (predvajano na TVS 1, ponedeljek 9.4.2007, 17.40)

Vovk I. 2007. »Volkovi v LD Toplice«. Novo mesto, LD Toplice (osebni vir, maj 2007)

Vovk J. 2007. »Volkovi v LD Šentjernej«. Vratno, LD Šentjernej (osebni vir, december 2006)

Vintar M. 2007. »Volkovi v LD Kostanjevica«. Kostanjevica, LD Kostanjevica (osebni vir, marec 2007)

Zagode J. 2007. »Volkovi v LD Čatež«. Čatež, LD Čatež (osebni vir, januar 2007)

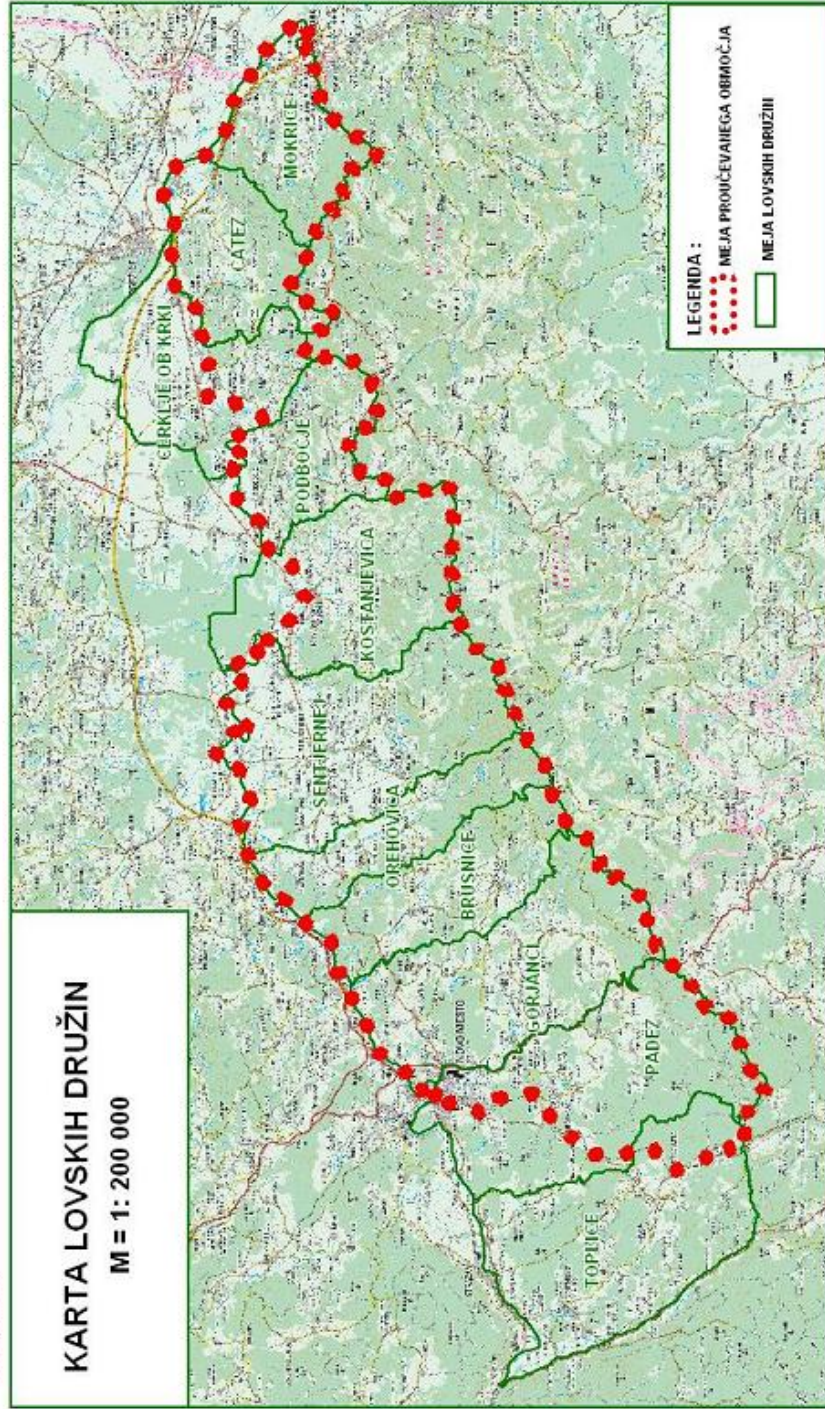
Zaštita i upravljanje vukovima u Hrvatskoj = Conservation and management of wolves in Croatia

http://www.life-vuk.hr/propisi_i_dokumenti.htm (16.4.2007)

Žabkar F. 2006. »Volkovi v LD Šentjernej«. Ban, LD Šentjernej (osebni vir, december 2006)

Priloga A: Karta lovskih družin (LD) v proučevanem območju

Priloga št. 1:

ZAHVALA

Zahvaljujem se:

mentorju prof. dr. Mihi Adamiču,

recenzentu prof. dr. Marijanu Kotarju,

Anji,

najboljšemu lovskemu prijatelju Franciju Svetcu,

lovcem: Francu Žabkarju, Janezu Prahu, Jožetu Vovku, Milanu Krajncu, Tomažu Janževiču, Jožetu Jordanu, Viliju Koželju, Marjanu Pleskoviču, Marjanu Vintarju, Alojzu Staniši, Dušanu Košmrlju, Igorju Vovku, Janezu Videniču, Janezu Zagodetu, Jožetu Kodriču, Jožetu Cirnskemu,

Stanetu Gabrijelu, strokovnemu tajniku ZLD Novo mesto,

Gregorju Bolčini, direktorju strokovnih služb LZS,

Andrei Štefan z Ministrstva kulture R. Hrvaške,

Željku Štahanu, višjemu svetovalcu za zaščito narave iz R. Hrvaške,

sodelavcem, gozdarjem iz ZGS: Zorki Stolič, Borisu Bogoviču, Francu Bogoviču, Hrvoju Oršaniču, Marjanu Kumlju, Marku Jonozoviču, Andreju Kotniku in Jožetu Smoliču.